

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

M VZDELÁVANÍM
PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH
RÓMSKYCH KOMUNIT

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNIT**

Daniela Facunová – Magdaléna Kubisová

**SPOLUPRÁCA S RODINOU A PARTNERMI ŠKOLY
PRI PREVENCIÍ NEGATÍVNYCH SPOLOČENSKÝCH JAVOV**

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor UZ: Mgr. Daniela Facunová
Mgr. Magdaléna Kubisová

Kontakt na autora UZ: ZŠ P. Škrabáka, Dolný Kubín,
daniela.facunova@gmail.com
ZŠ P. Škrabáka, Dolný Kubín,
magduskamk@gmail.com

Názov: **Spolupráca s rodinou a partnermi školy pri
prevencii negatívnych spoločenských javov**

Rok vytvorenia: 2013

Odborná garantka: Doc. PaedDr. Alica Petrasová, PhD.

Oponentský posudok vypracoval: PaedDr. Erika Novotná, PhD.
Mgr. Ján Petras

ISBN 978-80-8052-571-2

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

OBSAH

Úvod	4
1 Spolupráca školy s rómskou rodinou	6
1.1 Škola	6
1.2 Rodina	14
2 Partneri školy	17
2.1 Pedagogicko – psychologická poradňa (PPP).....	17
2.2 Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP).....	18
2.3 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	20
2.4 Polícia	21
2.5 Detský lekár, pediater	22
2.6 Iné organizácie (ŠKD, CVČ, Knížnice, Občianske združenie...)	22
3 Symptómy a prevencia negatívnych javov, problémových situácií a konfliktného správania žiakov z MRK	25
3.1 Sociálno - patologické javy.....	25
3.2 Primárna prevencia patologických javov	29
4 Primárna prevencia v praxi	33
4.1 Práca triedneho učiteľa s triedou.....	34
5 Práca s triedou	36
5.1.1 Primárna prevencia v práci pedagogického zamestnanca	37
5.1.2 Príklady zážitkových aktivít	40
5.2 Práca triedneho učiteľa so žiakmi a rodičmi.....	56
5.2.1 Základné typy práce triedneho učiteľa so žiakmi a ich rodičmi.....	57
5.3 Víkendové pobyty detí, pedagógov a odborných pracovníkov CPPPaP	60
Záver.....	65
Literatúra	66

Úvod

Predkladaný učebný zdroj je vytvorený a určený pre účastníkov a lektorov programu kontinuálneho vzdelávania s názvom *Pedagogický asistent v inkluzívnej škole a jeho práca so žiakmi z marginalizovaných rómskych komunít* (ďalej MRK), s konkrétnym zameraním na 2. modul.

Obsah 2. modulu v programe je zameraný na nasledovné témy:

- Metódy a formy spolupráce s užšou komunitou školy (rómska rodina).
- Metódy a formy spolupráce so širšou komunitou školy (partneri školy).
- Identifikácia symptómov a prevencia negatívnych javov, problémových situácií a konfliktného správania žiakov z MRK.
- Prezentácia dobrých príkladov z vlastnej pedagogickej praxe na základe získaných/osvojených kompetencií.

Špecifickými cieľmi 2. modulu programu sú:

- získať a zdokonaľiť kompetencie potrebné na spoluprácu s rodinou žiaka z MRK,
- zdokonaľiť sa v efektívnej komunikácii so širšou komunitou školy a partnermi školy,
- získať kompetencie potrebné na spoluprácu s odborníkmi a partnermi pôsobiacimi v edukačnom procese žiakov z MRK,
- získať základy pedagogickej diagnostiky týkajúcej sa primárnej prevencie negatívnych spoločenských javov,
- prezentovať dobré príklady z vlastnej pedagogickej praxe.

Autorky učebný text s názvom *Spolupráca s rodinou a partnermi školy pri prevencii negatívnych spoločenských javov* vypracovali v súlade s obsahom 2. modulu hore uvedeného kontinuálneho vzdelávania. Zostavili ho na základe dostupnej literatúry, osobných skúseností s lektorovaním a realizáciou spolupráce medzi školou, rodinou a partnermi školy v pedagogickej praxi. Ich snahou bolo skombinovať teóriu s praktickými úlohami a aktivitami pre účastníkov programu.

Učebný zdroj má štyri kapitoly. V prvej kapitole sa autorky zamerali na školu ako socializačného činiteľa, ktorá musí vynaložiť väčšie úsilie pre tých žiakov, ktorí sú z ohrozených

rodín, vytvoriť plán preventívnych aktivít na celý školský rok a spolupracovať s učiteľmi pri ich realizácii. Uvádzajú zložky výchovného poradenstva, ako sú pedagogický asistent, výchovný poradca, koordinátor primárnej prevencie, školský psychológ, školský špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, a sociálny pedagóg. Špecifikujú ich činnosti a úlohy v oblasti spolupráce s rodinou a v oblasti primárnej prevencie. Zároveň v tejto kapitole charakterizujú rodinu s konkrétnym zameraním na rómsku rodinu a venujú sa radám, ktoré podpora dobrú spoluprácu s rodičmi a ich deťmi.

V druhej kapitole autorky uvádzajú možných partnerov školy, ktorí môžu pomôcť pri riešení výchovných a sociálnych problémov v oblasti prevencie a odstraňovania sociálno-patologických javov, ktorými sú: Pedagogicko-psychologická poradňa; Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie; Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny; Polícia; Detský lekár; pediater a iné organizácie (CVCČ, Knížnice, Občianske združenie...). Špecifikujú ich činnosti.

V tretej a štvrtej kapitole autorky charakterizujú sociálno-patologické javy a primárnu prevenciu týchto javov v praxi. Zamerali sa jednak na teoretické východiská práce pedagógov v rámci triedneho kolektívu, spoluprácu s rodinou ale aj s Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ale zároveň uvádzajú aj praktické postupy použiteľných aktivít.

Dúfame, že tento učebný text bude zaujímavou inšpiráciou pre všetkých, ktorých poslaním je iniciovať, motivovať a veriť, že efekt kvalitnej spolupráce medzi učiteľom, rodičom a partnermi školy má význam a perspektívu pri uplatňovaní primárnej prevencie sociálno-patologických javov.

1 Spolupráca školy s rómskou rodinou

1.1 Škola

Školu považujeme za prostredie, v ktorom prebieha proces edukácie, ktorý formuje človeka. Základom každej spoločnosti je aktívny a vzdelaný človek so svojimi skutočnými záľubami a potrebami. Zmysel školy vyjadruje, čím je pre spoločnosť prospešná, a čo od nej spoločnosť očakáva. Škola by mala slúžiť k uspokojovaniu socializačných potrieb spoločnosti. Povinnosťou školy je naučiť mladých ľudí vyrovnáť sa s riešením vyostrených situácií vrátane násilia, a schopnosti školy naučiť alternatívne modely nenásilného riešenia ťažkostí a konfliktov.

Pre pedagogický proces je dôležité uvedomiť si kultúrne odlišnosti, ktoré sa prejavujú v učebnom procese, ako aj v celkovom správaní rómskeho dieťaťa a jeho rodiny. Rómske etnikum žije prevažne prítomnosťou, je preňho charakteristický kolektivismus a vyhýbanie sa zmenám. Výchova v rómskej rodine sa vyznačuje odlišným výchovným prístupom. Je podstatne zhovievavejšia, benevolentnejšia a nesystémová, viac zameraná na emócie a prežívanie. Nesmeruje k disciplíne, k pravidelnosti a individuálnej zodpovednosti.

Škola by mala plniť dôležitú úlohu pri prevencii sociálno-patologických javov. Školský zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní § 2, ods. p) definuje sociálne znevýhodnené prostredie ako prostredie, o ktorom hovoríme vtedy, ak sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne predpoklady nedostatočne podnecujú rozvoj mentálnych, vôľových a emocionálnych vlastností človeka. Je to prostredie, ktoré neposkytuje dostatok primeraných podnetov pre rozvoj osobnosti.

Každý pedagóg by mal sledovať vzájomný vzťah žiakov k svojim rodičom, keď tento vzťah je nefunkčný, je väčšie riziko neadekvátneho správania sa žiakov. Tu vznikne miesto pre činnosť rôznych zložiek systému výchovného poradenstva, ktorých vzájomná kooperácia je priam nevyhnutná. Medzi ne patria:

- pedagogický asistent,
- výchovný poradca,
- koordinátor primárnej prevencie,
- školský psychológ,
- školský špeciálny pedagóg,
- liečebný pedagóg,
- sociálny pedagóg.

Pedagogický asistent patrí medzi pedagogických zamestnancov, ktorého pozíciu vytvára a iniciuje škola. Náplň jeho práce určuje riaditeľ školy. Pedagogický asistent sa podľa požiadaviek učiteľov podieľa na vyučovacom procese utváraním rovnosti príležitosti vo výchove a vzdelávaní a pomáha prekonávať architektonické, informačné, jazykové, zdravotné, sociálne alebo kultúrne bariéry.

K podstatným zložkám práce pedagogického asistenta patrí bezprostredná spolupráca s triednym učiteľom a ostatnými pedagogickými zamestnancami, uľahčovanie adaptácie cieľovej skupiny žiakov na prostredie školy, spoluorganizovanie činnosti žiaka v súlade s ich pokynmi.

Pedagogický asistent zameraný na cieľovú skupinu, podobne ako triedny učiteľ:

- by mal byť oboznámený so zdravotným stavom dieťaťa a s jeho rodinným prostredím,
- môže vykonávať dozor počas prestávok,
- môže pomáhať pri príprave učebných pomôcok,
- môže pomáhať pri voľno-časových aktivitách organizovaných školou (exkurzie, spoločenské aktivity, športové podujatia),
- má vedieť spolupracovať so zákonnými zástupcami žiaka,
- má právo zúčastňovať sa vzdelávacích podujatí určených pre pedagogických asistentov organizovaných školami alebo inými inštitúciami akreditovanými na túto činnosť.

Ak sa v triede nachádzajú žiaci rómskeho pôvodu, vyžadujúci si pedagogického asistenta názory na to, či pedagogický asistent má byť Róm, alebo Neróm sa rôznia. Či už je to tak, alebo onak podľa Horňáka (2005) **predpoklady pre výkon funkcie pedagogického asistenta sú:**

- osobnostné kvality,
- kladný vzťah k deťom a záujem o prácu s nimi,
- primeraná úroveň komunikačných zručností,
- dobré ovládanie slovenského a rómskeho jazyka (pokiaľ je to asistent rómskych žiakov).

Prítomnosť pedagogického asistenta v triede s rómskymi žiakmi by mala priaznivo pôsobiť na:

- a) adaptáciu rómskeho žiaka do prostredia triedy a školy,
- b) na odbúravanie počiatočných jazykových problémov,
- c) na akceleráciu školskej úspešnosti rómskych žiakov,

- d) na skvalitnenie klímy triedy – pocitov spokojnosti,
- e) na zvýšenie kvality spolupráce školy s rodinou,
- f) zlepšenie školskej dochádzky,
- g) využitie voľného času,
- h) zlepšenie vzťahov medzi rómskymi a nerómskymi deťmi v škole, ale aj mimo nej,
- i) zabezpečenie rómskej autority v škole a vo voľnočasových aktivitách,
- j) vytvorenie inkluzívneho a multikultúrneho prostredia v škole a komunite.

Úloha č.1: *Ku každému hore uvedenému bodu napíšte jeden konkrétny návrh – príklad, ako môže asistent učiteľa pomôcť.*

a) -----

b) -----

c) -----

d) -----

e) -----

f) -----

g) -----

h) -----

i) -----

j) -----

Výchovný poradca plní dôležité úlohy školského poradenstva v daných otázkach výchovy, v oblasti prevencie problémového a delikventného vývinu detí. Sprostredkuje, keď je to nevyhnutne potrebné psychologické, sociálne, psychoterapeutické, a iné služby príslušnými odbornými zariadeniami.

Povinnosťou a úlohou výchovného poradcu je komunikácia a spolupráca:

- s vedením školy (vzájomná akceptácia, výmena informácií),
- s triednymi učiteľmi (vzájomná informovanosť), so žiakmi (pomoc problémovým deťom, práca s nadanými deťmi, pomoc adaptovať sa v novom prostredí),
- s rodičmi (dotazníky, spätná väzba, kariérne poradenstvo, usporiadať deň otvorených dverí v škole...),
- s protidrogovými koordinátormi,
- s políciou,
- so sociálnymi pracovníkmi (pomoc sociálno-ekonomicky slabším rodinám pri výskyte sociálno-patologických javov).

Poskytuje:

- **poradenskú činnosť** v problémoch výchovy a vzdelávania, a pre oblasť problémového a delikventného správania,
- **konzultačnú činnosť** pre žiakov a ich zákonných zástupcov, pri formách štúdia na stredných školách a pri voľbách povolání,
- **koordináciu činnosť pri** sprostredkovaní pomoci odbornými aparátmi a poskytovaní metodickéj pomoci pedagogickým zamestnancom.

Výchovný poradca a koordinátor je najviac potrebný pri výchovných problémoch žiakov a pri výskyte sociálno-patologických javov.

Koordinátor primárnej prevencie sa stará o prevenciu drogových závislostí a iných sociálno-patologických javov v škole, ktorá je dôležitou súčasťou systému účinných preventívnych aktivít zameraných na ochranu detí v zmysle dodržiavania medzinárodných dohovorov, najmä Deklarácie práv dieťaťa, Dohovoru o právach dieťaťa a je v súlade s Národnou protidrogovou stratégiou.

Cieľom výchovy a vzdelávania v oblasti primárnej prevencie závislosti v rezorte školstva je potrebné realizovať v širšom kontexte prevencie sociálno-patologických javov v zmysle pozitívnej výchovy k formovaniu zdravého životného štýlu a utváraniu optimálnych podmienok pre rozvoj osobnosti jednotlivca.

Úlohy koordinátora v oblasti primárnej prevencie:

- V spolupráci s vedením školy iniciovať preventívne aktivity a koordináciu prevencie ako integrálnu súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu.
- Plniť úlohy školského poradcu v otázkach drogovej prevencie.
- Monitorovať a analyzovať situáciu v škole z pohľadu užívania legálnych a nelegálnych drog v priestoroch školy.
- Poskytovať preventívno-výchovné konzultácie žiakom a ich zákonným zástupcom.
- Koordinovať a metodicky usmerňovať preventívnu a informačnú činnosť pedagogických zamestnancov, ale i žiakov.
- Podieľať sa na zlepšení podmienok pre mimoškolské aktivity.
- Rozvíjať záujmové činnosti a tvorivosť žiakov, akceptovať krúžkovú činnosť.
- V zmysle programov podpory a ochrany detí a mládeže podporovať nielen talentovaných, ale aj problémovú, resp. rizikovú mládež.
- Podporovať kultúrne a umelecké aktivity zamerané na posolstvo života bez drog.
- Informovať žiakov, zákonných zástupcov o činnosti preventívnych, poradenských a iných odborných zariadení a o preventívnych programoch organizovaných školou.
- V zmysle Deklarácie práv dieťaťa v školách a v školských zariadeniach zabezpečovať aktívnu ochranu detí. Monitorovať zmeny v správaní detí a zabezpečiť opatrenia proti šíreniu drog v školskom prostredí. Osobitnú pozornosť venovať realizácii a rešpektovaniu Zákona o ochrane nefajčiarov v podmienkach školy a školských zariadení.

Školský psychológ vykonáva odborné činnosti v rámci orientačnej psychologickkej diagnostiky, individuálneho, skupinového alebo hromadného psychologického poradenstva, psychoterapie, prevencie a intervencie k deťom a žiakom s osobitným zreteľom na proces výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach; vykonáva aj odborné činnosti psychologického poradenstva v oblasti rodinných, partnerských a ďalších sociálnych vzťahov. Poskytuje psychologické poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení. Pripravuje podklady pre odborných zamestnancov poradenských zariadení.

Konkrétnou náplňou jeho práce je činnosť:

Diagnostická - keď psychodiagnostickými metódami prostredníctvom psychologických vyšetrení poznáva osobnosť žiaka, jeho schopnosti, osobnostné vlastnosti, identifikuje poruchy správania a učenia a spolu s učiteľmi a ostatnými odborníkmi sa podieľa na ich zmiernení.

Intervenčná - keď vytvára spolu s učiteľským kolektívom podmienky pre uskutočňovanie pozitívnych zmien v osobnosti žiaka vo vzťahu k rodičom, učiteľom a spolužiakom, ako aj ku škole a školskému učivu. Rovnako tiež napomáha učiteľom a rodičom spracovávať ich postoje a prežívanie, ktoré sa u nich objavujú v súvislosti s určitými prejavmi správania u detí. Napomáha riešeniu situácie či vzťahu medzi učiteľmi, rodičmi a žiakmi, ak to táto vyžaduje.

Preventívna - keď sleduje pripravenosť žiakov pre školu a jej požiadavky (školská zrelosť), pozoruje žiakov v triedach za účelom odhalenia problémových žiakov, prípadne problémových vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi, vytvára a realizuje špeciálne programy napomáhajúce zdravému rozvoju osobnosti žiaka (protidrogová prevencia).

Poradenská - keď poskytuje konzultácie rodičom, učiteľom a žiakom, napríklad v oblasti voľby povolania, pomáha pri integrácii žiakov so špeciálno-pedagogickými potrebami do normálneho výchovno-vzdelávacieho procesu v zmysle ich plnej akceptácie.

Výhodou školského psychológa, ktorý pôsobí priamo na škole je, že osobne pozná atmosféru školy, jej problémy, osobne pozná členov pedagogického zboru, štýl ich práce a používané metódy, žiaci môžu v prípade potreby okamžite využiť jeho služby a požiadať o radu, prispieť k humanizácii školy a k zefektívneniu výchovy a vzdelávania. Školský psychológ sa vo svojej činnosti zameriava na plnenie tzv. podporných služieb v škole. Práve preto by bolo potrebné vyčleniť miesto pre školského psychológa na každej základnej a strednej škole, nakoľko omnoho lepšie vycíti rizikové a ochranné faktory dokonalého rozvoja detí a mládeže.

Špeciálny pedagóg vykonáva v školách a školských zariadeniach špeciálnopedagogickú činnosť.

Špeciálnopedagogická činnosť je zameraná najmä na:

- špeciálnopedagogické pôsobenie na zvyšovanie úrovne výchovného a vzdelávacieho prospievania detí špeciálnopedagogickými metódami, technikami a postupmi

zodpovedajúcimi súčasným poznatkom pedagogických vied a stavu praxe a jej hodnotenie,

- používanie špeciálnopedagogických diagnostických metód,
- špeciálnopedagogické korektívne a reedukačné postupy.

Sociálna činnosť je zameraná najmä na:

- sledovanie a hodnotenie správania detí metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi súčasným poznatkom sociálnej pedagogiky a stavu praxe,
- sociálne poradenstvo,
- socioterapiu,
- používanie diagnostických metód sociálnej pedagogiky.

Starostlivosť o žiakov so ŠVVP zahŕňa spoluprácu špeciálneho pedagóga:

- s rodinou:

Školský špeciálny pedagóg spolupracuje so zákonným zástupcom na tvorbe IVVP, prehodnotení IVVP. Očakávania zákonných zástupcov si dáva za cieľ a v pravidelných intervaloch:

- komunikuje so zákonným zástupcom žiaka,
- informuje rodiča o potrebe rediagnostických vyšetrení,
- podáva informácie rodičom o prvotnej návšteve poradenského zariadenia,

- s poradenským zariadením:

- spolupracuje s poradenským zariadením, kde je individuálne začlenené dieťa v evidencii,
- rešpektuje odporúčania, ktoré vyplývajú z diagnostiky, závery a termíny kontrolných vyšetrení,
- kontaktuje poradenské zariadenie pri potrebe diagnostiky žiaka a radí sa o ďalšom postupe najmä pri reedukácii žiaka,

- s pedagogickým asistentom učiteľa:

- hľadá optimálne podmienky pre efektívne fungovanie edukačného procesu pre žiakov so ŠVVP, ktorí majú odporúčaného asistenta učiteľa poradenským zariadením,
- reaguje na podnety učiteľov a rodičov a pri neschopnosti žiaka pracovať na vyučovaní,

- samostatne kontaktuje poradenské zariadenie, ktoré prehodnotí potrebu prítomnosti asistenta učiteľa vo výchovno-vzdelávacom procese a prípadne ho písomne odporučí,

- s výchovným poradcom:

- vyjadruje sa k problematike žiakov, u ktorých sa prejavuje patologické správanie,
- informuje o odporúčaniach poradenského zariadenia,
- podieľa sa na vypracovávaní depistážnych dotazníkov pre poradenské zariadenia a štatistík,

- so školským logopédom:

- komunikuje o aktuálnom stave žiaka,
- informuje o aktuálnych odporúčaniach poradenského zariadenia,

- s vedením školy:

- informuje vedenie o stave školskej integrácie,
- podáva návrh na individuálne začlenenie, pri ktorom sa pedagogickej rade predložia potrebné informácie o žiakovi a jeho dokumentácia,
- žiada a informuje o potrebnom materiálnom zabezpečení výchovno – vzdelávacieho procesu pre žiakov so ŠVVP.

Sociálny pedagóg v zmysle zákona č. 317/2009 Z. z. vykonáva odborné činnosti v rámci prevencie, intervencie a poskytovania poradenstva a to v prvom rade pre deti a žiakov nespôahlivých a ohrozených sociálno-patologickými javmi a pre deti, ktoré pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a pre drogovu závislých. Privádza klienta k zodpovednosti a prospešnému napĺňaniu voľného času. Svojou prácou prispieva k zlepšeniu situácie v školskom prostredí.

Sociálny pedagóg priamo v škole má možnosť poskytnúť pomoc deťom v oblastiach:

- sociálna výchova (aktivity mimo vyučovania),
- sociálne poradenstvo,
- multi-kultúrna výchova.

Ďalej sociálny pedagóg by mal zastať rolu koordinátora prevencie sociálno-patologických javov (akými sú záškoláctvo, agresivita, šikanovanie, atď.), ktorú dnes dosť často vykonávajú učitelia, a to bez príslušnej odbornej prípravy.

Úloha č.2:

a) *Vypíšte všetky zložky systému výchovného poradenstva, ktoré sú zriadené vo vašej škole, menovite aj ich zástupcov.*

b) *V skupinách navrhnite príklady možností dobrej spolupráce asistenta učiteľa s jednotlivými zástupcami jednotlivých zložiek výchovného poradenstva.*

a) -----

b) -----

1.2 Rodina

Kvalita života je taká hodnota v ktorejkoľvek spoločnosti, ktorá je lineárne závislá od kvality rodinného života. Rodina aj rodinné prostredie musia prejsť mnohými zmenami, ktoré sú dominantné, keď dieťa vstupuje do školského procesu. Veľmi dôležitú úlohu tu hrá spolupráca rodiny so školou, školské prostredie a prostredie voľného času. Tieto prostredia sú rozhodné pri vzniku sociálno-patologických javov.

Rodinu vtedy môžeme pokladať za funkčnú, keď plní svoje zákonné a prirodzené poslanie, keď členovia rodiny komunikujú medzi sebou, dialógy sú plynulé, keď každý môže, a hovorí za seba. Keď rodina je schopná prijímať nové myšlienky a adekvátne riešiť vyskytnuté problémy, práve táto dispozícia môže byť najlepšou prevenciou sociálno-patologických javov. Rodina je úzko spätá so spoločnosťou a súčasne má svoju samostatnú existenciu. Pre

pedagogický proces je dôležité uvedomiť si kultúrne odlišnosti, ktoré sa prejavujú v edukačnom procese, ako aj v celkovom správaní dieťaťa a jeho rodiny.

Podľa Kunderátovej (2008) pre rómsku rodinu je typický odlišný výchovný prístup k dieťaťu ako poznáme v nerómskych rodinách. **Výchova je podstatne zhovievavejšia, benevolentnejšia a nesystémová, viac zameraná na emócie, na city a prežívanie.** Výchova v rómskych rodinách nesmeruje k disciplíne, k pravidelnosti a individuálnej zodpovednosti. Miesto individuality sa v rómskych rodinách pestuje úcta k starším, schopnosť presadzovať sa je nahradená zvykom podriaďovať sa skupine a jej rozhodnutiam. Rómske etnikum žije prevažne prítomnosťou, je preňho charakteristický kolektivismus a vyhýbanie sa zmenám. Výchova v rómskej rodine sa vyznačuje odlišným výchovným prístupom. Pre pedagogický proces je nevyhnutné uvedomiť si kultúrne odlišnosti, ktoré sa prejavujú v učebnom procese, ako aj v celkovom správaní rómskeho dieťaťa a jeho rodiny.

Rady a prístupy pedagógov v rámci spolupráce s rómskou rodinou:

- Vyhýbajte sa dlhodobým, abstraktným cieľom v ďalekej budúcnosti. „Keď sa budeš učiť, budeš úspešný, budeš môcť študovať.“ Toto povzbudenie môže byť pre rómskeho žiaka nevýznamné, príliš vzdialené a nekonkrétne.
- Pretože individuálny úspech, t.j. úspech jednotlivca nie je vnímaný ako významná hodnota, snažte sa v komunikácii so žiakom, ktorého chcete motivovať, rozprávať o tom, čo prinesie jeho úspech celej jeho rodine.
- Podobne komunikujte s rodinou žiaka. Rodičom vysvetlite, že ak pôjde žiak ďalej študovať, neznamená to, že opustí vlastnú komunitu a zavrhnú svoj rómsky pôvod.
- Častým argumentom rómskych rodičov proti ďalšiemu vzdelávaniu je ich skúsenosť, že ten a ten Róm má školy, ale prácu nemá, resp. jeho dieťaťu budú v škole ubližovať „gadžovia“. Na takéto argumenty si pripravte mnoho pozitívnych príkladov o Rómoch, ktorí si dokázali prácu nájsť, a ako to ovplyvnilo ich rodiny.
- Pri pokusoch ovplyvňovať správanie rómskeho žiaka majte ustavične na pamäti fakt, aké je zložité a náročné pre samotné dieťa vymaniť sa zo zabehaného spôsobu života a nebyť lojálny voči vlastnej komunitě. Dieťa nezvládne zmeniť spôsob života, ktorý sa stáročia konzervoval.

- Preto sa pri výchove rómskych žiakov nesnažte meniť ich na náš obraz, ale poskytnite im niekoľko príkladov a rád. Rómski žiaci majú okrem školy len málo možností vidieť a spoznať iný spôsob života, s ktorým by s mohli konfrontovať.

Rómske deti príčinu vlastného zlyhávania alebo neúspechov vidia mimo seba, ale nie v sebe. Dôsledkom toho je fakt, že sa veľmi málo angažujú v riešení vlastných problémov. Zároveň u nich absentuje motivácia zmeniť doterajší spôsob života.

Úloha č.3: Uvedte príklad Róma, o ktorom viete a myslíte si, že dosiahol v živote úspech. Podelte sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

Rady a prístupy pedagógov v rámci spolupráce s rómskym dieťaťom:

- Poskytujte informácie o reálnom fungovaní našej spoločnosti. Prednášky alebo frontálny typ vyučovania nestačia, pretože je v ňom málo miesta na porovnanie, na konfrontáciu a vlastné názory.
- Ovplyvňujte názory a správanie, dajte im iba príležitosť spoznať a uvedomiť si alternatívy (ako sa správať v rôznych situáciách, k ľuďom, ako riadiť vlastný život, ako pomôcť vlastnej komunite atď.).
- Pri problémoch alebo konfliktoch podnecujte k tomu, aby prišli s vlastnými návrhmi a riešeniami.
- Diskutujte s nimi o tom, že je dôležité, aby dospelý človek prevzal zodpovednosť sám za seba a neočakával, že jeho problémy za neho niekto vyrieši.

2 Partneri školy

Škola a rodina pri výchove detí, pri riešení výchovných a sociálnych problémov v oblasti prevencie a odstraňovania sociálno-spoločenských patologických javov využíva odbornú pomoc rôznych inštitúcií. V rámci participácie vstupujú priamo do školského prostredia. Medzi ne patrí:

- Pedagogicko-psychologická poradňa (PPP)
- Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPP a P)
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
- Polícia
- Detský lekár, pediater
- Iné organizácie (CVČ, Knižnice, Občianske združenie...)

2.1 Pedagogicko – psychologická poradňa (PPP)

Inštitúcia poskytuje komplexnú psychologickú, špeciálnopedagogickú, diagnostickú, výchovnú, poradenskú a preventívnu starostlivosť deťom okrem detí so zdravotným postihnutím najmä v oblasti optimalizácie ich osobnostného, vzdelávacieho a profesijného vývinu, starostlivosti o rozvoj nadania, eliminovania porúch psychického vývinu a porúch správania. V spolupráci s rodinou, školou a školským zariadením poskytuje preventívnu výchovnú a psychologickú starostlivosť deťom a žiakom od narodenia až do ukončenia prípravy na povolanie a ich zákonným zástupcom, najmä v prípadoch výskytu porúch psychického vývinu, porúch správania a výskytu sociálno-patologických javov v populácii detí.

PPP vykonáva činnosti:

- diagnostické,
- poradenské,
- terapeutické,
- preventívne,
- rehabilitačné.

Psychologická činnosť je zameraná najmä na:

- skúmanie, výklad, ovplyvňovanie a prognostické hodnotenie správania detí alebo ich skupín psychologickými metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi súčasným poznatkom psychologických vied a stavu praxe,
- psychologické poradenstvo,
- psychoterapiu,
- používanie psychodiagnostických metód a testov.

Úloha č.4: Navrhnite príklad nožnej spolupráce PPP so školou. Podelte sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

A large rounded rectangular box with a thick black border. Inside the box, there are four horizontal dashed lines, providing a space for writing or drawing.

2.2 Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP)

CPPPaP poskytuje komplexnú špeciálnopedagogickú činnosť, psychologickú, diagnostickú, poradenskú, rehabilitačnú, preventívnu, metodickú, výchovno-vzdelávaciu a inú odbornú činnosť a súbor špeciálnopedagogických intervencií deťom so zdravotným postihnutím vrátane detí s vývinovými poruchami (ďalej len "deti so zdravotným postihnutím") s cieľom dosiahnuť optimálny rozvoj ich osobnosti a sociálnu integráciu.

Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva sa podieľa na zabezpečovaní kompenzačných, reedukačných a špeciálnych učebných pomôcok deťom so zdravotným postihnutím podľa ich individuálnych potrieb, učí ich tieto pomôcky využívať a prehodnocuje ich účinnosť využívania u užívateľa.

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie vykonáva okrem činností, ktoré vykonáva aj poradenské zariadenie (pozri vyššie) aj:

- preventívno-výchovné a odbornopreventívne činnosti,
- metodicko-odborné činnosti,
- tvorbu preventívnych programov.

Výchovné poradenstvo

Výchovné poradenstvo **sa poskytuje deťom, zákonným zástupcom a zamestnancom škôl prostredníctvom činnosti výchovných poradcov.**

Úlohou výchovného poradenstva je **vykonávanie poradenstva pri riešení osobnostných, vzdelávacích, profesionálnych a sociálnych potrieb detí a kariérového poradenstva.**

Výchovný poradca v prípade potreby sprostredkuje deťom a ich zákonným zástupcom pedagogické, psychologické, sociálne, psychoterapeutické, reedukačné a iné služby, ktoré koordinuje v spolupráci s triednymi učiteľmi. Úzko spolupracuje so školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom a odbornými zamestnancami poradenských zariadení.

Psychologické poradenstvo

Psychologické poradenstvo **poskytuje odborné psychologické služby deťom, zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom na rozvíjanie ich zdravého osobnostného rozvoja a psychického zdravia.**

Podrobnosti týkajúce sa fungovania školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie, vrátane spôsobu organizácie zariadení výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie upravuje vyhláška MŠ SR č. 325/2008 Z. z. **o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie** v platnom znení.

Práva k databáze sú chránené autorským zákonom.

Jedným z riešení izolácie rómskeho dieťaťa a jeho plnohodnotnej integrácie do spoločnosti sú prosociálne programy interaktívneho typu zamerané na poznávanie nielen seba samých, na konfrontovanie sa s okolitým svetom, ale aj poznávaním variabilnejších možností a spôsobov sebarealizácie v širšom sociálnom prostredí. Tieto programy pomôžu deťom z rómskeho etnika pochopiť príčiny ich odcudzenia a bezmocnosti.

Úloha č.5: Navrhните príklad možnej spolupráce pedagogického asistenta učiteľa CPPPaP so školou. Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

A large rounded rectangular box with a solid black border, containing four horizontal dashed lines for writing.

2.3 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Poskytuje poradenstvo a pomoc sociálneho kurátora pre deti a mládež. **Sociálny kurátor** je zamestnanec orgánov štátnej správy, t.j. MPSVaR na ÚPSVaR - Odbore sociálnych vecí a rodiny na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Jeho práca je zameraná na výchovné poradenstvo, spolupracuje s rodinou a sociálnym prostredím, referátom poradensko-psychologických služieb, školou - učiteľmi, výchovným poradcom, protidrogovým preventistom, súdom, prokuratúrou, políciou, mestom, obcou, detským lekárom, psychológom, psychiatrom, diagnostickými zariadeniami pre deti a mládež, reedukačnými zariadeniami pre deti a mládež, detskými domovmi, neštátnymi subjektmi. Vykonáva výchovné opatrenia pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu. Opatrenia sa vykonávajú:

- V prirodzenom rodinnom prostredí – rodina.
- V náhradnom rodinnom prostredí - pestúnska starostlivosť.
- V otvorenom prostredí - verejné priestranstvo.
- V prostredí utvorenom a usporiadanom na výkon opatrení.

Každý je povinný upozorniť sociálneho kurátora na porušenie práv dieťaťa. Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa.

Úloha č. 6: Navrhnite príklad možnej spolupráce sociálneho kurátora so školou.

Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

A large rounded rectangular box with a solid black border and four horizontal dashed lines inside, intended for writing answers.

2.4 Polícia

Cieľavedome a komplexne a koordinovane pôsobí na príčiny a podmienky, ktoré umožňujú páchanie kriminality a inej protispoločenskej činnosti za účelom jej predchádzania, potláčania a zamedzovania.

Vytvára predpoklady pre realizáciu preventívnej politiky ako neodmysliteľnej súčasti bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky, ktorej cieľom je dosiahnutie kontroly kriminality a inej protispoločenskej činnosti prostredníctvom koordinácie komplementárneho súboru represívnych a nerepresívnych prostriedkov. Zaoberá sa znižovaním výskytu sociálno-patologických javov, motívov a príležitostí k páchaniu trestných činov.

Úloha č. 7: Navrhnite príklad možnej spolupráce polície so školou. *Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.*

A large rounded rectangular box with a solid black border and four horizontal dashed lines inside, intended for writing answers.

2.5 Detský lekár, pediater

Pediatrica alebo detské lekárstvo je vedný odbor zaoberajúci sa prevenciou a liečbou chorobných stavov detského veku. Zahrňuje aj celú zdravotnícku problematiku zdravého a chorého a zdravotne oslabeného alebo inak postihnutého dieťaťa v celom rozsahu.

Liečebná pedagogika sa zaoberá výchovou, vzdelávaním, diagnostikou a terapiou tých jedincov, ktorých situácia je natoľko sťažená nepriaznivými okolnosťami (výchovnými, sociálnymi, zdravotnými a pod.), že nemôže viesť veku primeraný spôsob života a uplatniť sa adekvátne k svojim schopnostiam.

V praxi sa zameriava na rozvíjanie kompetencie klienta žiť svoj život a riešiť svoje problémy, pričom využíva pohyb, zamestnania, hru, tvorivé, individuálne, skupinové a komunitné aktivity.

Úloha č.8: Navrhnite príklad možnej spolupráce detského lekára so školou. Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

2.6 Iné organizácie (ŠKD, CVČ, Knižnice, Občianske združenie...)

Pre optimálne využívanie voľného času sú zriaďované a prevádzkované zariadenia, ktoré vytvárajú podmienky na výchovno-vzdelávaciu činnosť prostredníctvom oddychových, rekreačných, hracích, zábavných, vzdelávacích, záujmových a spoločenských aktivít. Ako uvádza „jednotlivé oblasti aktivity nie je možné od seba striktne oddel'ovať. Navzájom sa obsahovo i procesuálne dopĺňajú a prelínajú. Spoločne tak prispievajú k realizácii cieľa výchovy mimo vyučovania, ktorým je komplexne rozvinutá, samostatná a sociálne zodpovedná osobnosť.“

Školské výchovno-vzdelávacie zariadenia sú školský klub detí, centrum voľného času, školský internát.

Školský klub detí (ŠKD) zabezpečuje pre deti, ktoré si plnia povinnú školskú dochádzku nenáročnú záujmovú činnosť, prípravu na vyučovanie a uspokojovanie a rozvíjanie záujmov v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin.

Centrum voľného času (CVČ) zabezpečuje výchovno-vzdelávaciu, záujmovú a rekreačnú činnosť detí. Usmerňuje rozvoj ich záujmov, vytvára podmienky na rozvíjanie a zdokonaľovanie ich praktických zručností, podieľa sa na formovaní návykov užitočného využívania voľného času.

Školský internát zabezpečuje deťom materských škôl, žiakom základných a stredných škôl výchovno-vzdelávaciu činnosť, ubytovanie a stravovanie a nadväzuje na výchovno-vzdelávaciu činnosť školy v čase mimo vyučovania. Úzko spolupracuje s rodinou a vytvára podmienky pre uspokojovanie individuálnych potrieb a záujmov žiakov prostredníctvom mimoškolských aktivít. Môže poskytovať ubytovanie a stravovanie aj v čase pracovného voľna, pokoja a školských prázdnin.

Úloha č.9: Navrhnite príklad možnej spolupráce ŠKD, alebo CVČ so školou. Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

A large rounded rectangular box with a thick black border. Inside the box, there are four horizontal dashed lines spaced evenly, providing a template for writing a response to the task.

Občianske združenie na školách

Cieľom občianskych združení je všestranná pomoc škole a rodine, hlavne podporovať a rozvíjať duchovné a fyzické hodnoty zúčastnených, podporovať ich zdravie, vzdelávanie, záujmy a pod. Pomáha finančne a materiálne podporovať činnosť školských a mimoškolských aktivít.

Úloha č.10: Navrhnite príklad možnej spolupráce občianskeho združenia so školou. Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

Knižnice

Žiaci môžu svoj voľný čas využívať aj v knižniciach. Dostanú tam presné informácie, ktoré môžu slúžiť k ich lepšiemu vzdelaniu a poznaniu. Na mnohých školách sa už nachádzajú ich vlastné knižnice, tzv. školské knižnice. Žiaci ich môžu navštevovať cez prestávky alebo po škole. Slúžia k vyplneniu žiackeho voľného času. Sú veľmi užitočné pre žiakov aj učiteľov.

Úloha č.11: Uved'te príklad možnej spolupráce knižnice so školou. Podel'te sa so skupinou so svojimi návrhmi v diskusii.

3 Symptómy a prevencia negatívnych javov, problémových situácií a konfliktného správania žiakov z MRK

3.1 Sociálno - patologické javy

Sociálno-patologické javy sú nežiaduce spoločenské javy, ktoré sa odchyľujú od všeobecne platných sociálnych noriem. Podľa Matulu (2001) pod sociálno-patologickým správaním chápeme také behaviorálne prejavy jednotlivca, ktorými sa odchyľuje od prijatých zvykov a noriem spoločnosti, v ktorej žije, čím viac alebo menej utvára ťažkosti sebe a druhým. Porušuje práva ostatných a zlyháva v interpersonálnych vzťahoch i v napĺňaní zmysluplných životných perspektív. Predchádzať týmto prejavom správania nie je jednoduché, pretože sú vyvolávané veľkým množstvom premenných s rôznou mierou vzájomnej závislosti. Na vzniku sociálno-patologických javov u detí a mládeže sa podieľajú viaceré faktory. Odborná literatúra prezentuje vnútorné aj vonkajšie príčiny ich vzniku.

Najčastejšie poruchy správania sa súvisiace so sociálno-patologickým správaním a sociálno-patologickými javmi v rannom detstve a v adolescencii sú (Miháliková, 2012):

Klamstvá - chápu sa ako patologický jav vtedy, keď dieťa úmyselne zvádza vinu na iného. Môže mať rôzne motívy ako upútanie pozornosti, pomsta rovesníkom alebo rodine, obohatenie nudného života, napodobňovanie dospelých, strach z trestu.

Formy klamstiev:

- *zapieranie* – klamstvo sa väčšinou viaže na školské prostredie, keď dieťa zapiera napr. domáce úlohy, známky, poznámky a pod.
- *vyťahovanie* – dieťa klame pred kamarátmi, v snahe upútať na seba.

Krádeže - sú v trestnom práve nezákonné zmocnenie sa cudzej veci bez dobrovoľného a vedomého súhlasu jej vlastníka s takýmto konaním.

- **Pravá krádež** - býva plánovaná, premyslená a páchatel'ovi prináša vždy zisk. Takéto krádeže majú tendenciu opakovať sa.
- **Substitučná krádež** - je zameraná na uspokojenie nižších potrieb. Nebývajú plánované a ich motivácia je nejasná.

Záškolačstvo - je sociálno-patologický problém, ktorého základom je vážne narušený osobnostný vzťah žiaka ku škole a učeniu, je to neospravedlnená neprítomnosť – absencia z vyučovania bez vedomia rodičov (resp. zákonných zástupcov) alebo s vedomím rodičov. Na vznik záškolačstva sa podieľajú vonkajšie príčiny (rodinné prostredie, školské prostredie a rovesnícke skupiny) a vnútorné príčiny (osobnostné charakteristiky jednotlivca – labilita nervovej sústavy, psychosociálna nezrelosť, znížená adaptabilita, emočná labilita, poruchy správania, zvýšená agresivita). Relevantným ukazovateľom záškolačstva je priemerný počet neospravedlnených hodín na žiaka.

Kategórie záškolačstva (Miháliková 2012):

- **Pravé záškolačstvo** - žiak do školy nechodí, rodičia o žiakovej absencii netušia:
 - žiaci, ktorí ráno „akože“ odchádzajú z domu do školy a keď rodičia odídu do práce, žiaci sa vracajú domov, kde trávajú celé dopoludnie,
 - žiaci, ktorí odchádzajú ráno z domu, potom ostávajú s kamarátmi (buď u nich doma, alebo sú vonku),
 - žiaci, ktorí nemusia odchádzať ani z domu, pretože rodičia odchádzajú do práce skôr.
- **Záškolačstvo s klamaním rodičov** - keď dieťa dokáže presvedčiť rodičov, že mu je zle:
 - niektorí rodičia sú tak presvedčení o „chorobe“ svojho dieťaťa, že ani netušia, že sú oklamaní,
 - niektorí rodičia tušia, že dieťa choré nie je, no cítia sa „slabí na to, aby bojovali“ s dieťaťom, a tak „potichu“ súhlasia.
- **Záškolačstvo s vedomím rodičov** - keď dieťa so súhlasom rodiča nechodí do školy, často býva dôvodom skutočnosť, že rodič dieťa potrebuje doma na nejakú pomoc.

Druhy záškolačstva z hľadiska patologických javov (Miháliková 2012):

- **Záškolačstvo individuálne** – tento druh považujeme za závažnejší, nakoľko dieťa je so svojim problémom osamelé a často prežíva pocity strachu a napätia. Strach z ďalšieho neúspechu, trestu, násillia a podobne.
- **Záškolačstvo skupinové** – tento druh je typický pre starší vek, viaže sa na skupinu spolužiakov alebo partie z okolia, kde záškolačstvo môže byť prejavom dobrej zábavy alebo prijatím do partie. Voľný čas je vyplnený návštevou herní, potulkami po meste, pozeraním videa.

Úteky z domova a túlanie

Reaktívne a impulzívne úteky – skratové konanie, ktoré je často motivované ako vyhnutie sa pred ponižujúcimi pocitmi rodičmi. Útek je signálom zúfalstva, dieťa sa chce domov vrátiť.

Pripravené a plánované úteky – ide o závažný akt. Motivácia môže byť rôzna. Uteká cielene k niekomu, koho si dopredu vybral napr.: starí rodičia, rozvedený rodič. Tieto úteky vyplývajú z dlhodobých neriešených problémov. Deti sa obyčajne odmietajú vrátiť.

Ďalším typom úteku je ten, keď dieťa uniká z detského domova, reedukačného domova pre deti a mládež alebo z diagnostického zariadenia – tieto úteky sú motivované hlavne obmedzením slobody alebo návratu do pôvodného prostredia.

Túlanie je charakteristické dlhodobým opustením rodinného prostredia, ktoré nadväzuje na úteky. Je výrazom nedostatočnej citovej väzby k ľuďom alebo k rodinnému zázemiu. Túlanie sa často spája s krádežami alebo prostitúciou.

Šikanovanie a vydieranie v podmienkach školy patria do kategórie porúch správania, ktoré majú agresívnu povahu a ktoré naplňajú aj podstatu trestných činov.

V rámci terminológie tejto problematiky rozlišujeme niekoľko pojmov:

Šikanovanie - znamená zlomyseľné obťažovanie, sužovanie, zastrašovanie, využívanie sily.

Vydieranie – keď sa pod hrozbou násilia, tyranizovania alebo iného útlaku vyžaduje plnenie zosmiešňujúcich a ponižujúcich úkonov, služieb alebo odobratia vecí a financií.

Týranie – označuje utláčanie, trápenie súvisiace s krutosťou a násilím. Ide o opakované ubližovanie iným osobám. Nieкто niekomu, kto sa nemôže brániť, robí niečo nepríjemné, niečo, čo si neželá, čo mu ubližuje, alebo ho zraňuje. Osobitný druh týrania je **šikanovanie**. V rámci šikanovania rozlišujeme dve skupiny aktérov – sú to tzv. **agresori a obeť**.

Agresor môže pre svoj zámer získať skupinu, môže šikanovanie vymyslieť a zorganizovať bez toho, aby sa obeť dotkol. Šikanovania sa dopúšťajú sebaistí, neúzkostliví chlapci a dievčatá. Detskí agresori sa zvyčajne vo vyšších ročníkoch zhoršujú v prospechu a stávajú sa členmi pochybných partíí.

V adolescencii sa môžu objaviť patologické javy, ako je excesívne pitie alkoholu, zneužívanie zakázaných drog, nepriateľstvo, násilie a neobvykle časté alebo agresívne sexuálne správanie.

Drogy sú psychotropné látky, ktorých požívanie môže viesť k drogovej závislosti. Názov pochádza z holandského droog - „vyprahnutý“.

Legálne drogy sú zákonom povolené a bežne v spoločnosti konzumované – alkohol, tabak, kofeín, lieky –analgetiká (lieky proti bolesti), antipyretiká (lieky proti horúčke), prchavé látky (toluén, éter, acetón, benzín, riedidlá a lepidlá).

Nelegálne drogy sú ilegálne, zákonom zakázané ópium, morfín, kodeín, heroín, syntetické opiáty, kokain, marihuana, hašiš, adrenalín, amfetamín, pervitín, meskalín, LSD a iné.

Drogová závislosť je psychický i fyzický stav vyplývajúci z užívania návykovej látky, charakterizovaný nutkavou potrebou užívať návykovú látku (sústavne alebo periodicky) s cieľom prežívať jej psychické účinky, alebo utlmovať nepríjemný pocit z nedostatku látky.

Psychická závislosť je stav uspokojenia a túžba po opakovanom užití drog s cieľom dosiahnuť určitý dobrý pocit, komfort. **Fyzická závislosť** je stav navyknutia si na prijatú drogu, vtedy hovoríme o adaptácii.

Kriminalita - možno o nej hovoriť, ak je dieťa trestne zodpovedné. Je to súhrn všetkých trestných činov, ktoré spáchali (úmyselne alebo z nedbanlivosti) trestnoprávne zodpovední jedinci.

Rozdelenie veku podľa právnej zodpovednosti (Miháliková 2012):

- **Maloletý** (do 14 rokov) - nie je trestne zodpovedný, sú za neho zodpovední rodičia.
- **Mladistvý** (od 14 – do 18 rokov) - osoba trestne zodpovedná, pričom sa na ňu vzťahujú osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých. Trestné činy spáchané mladistvými osobami nazývame kriminalitou mladistvých.
- **Mladý dospelý** (od 18 – do 25 rokov) - osoba trestne zodpovedná.
- **Dospelý** (nad 25 rokov) - osoba trestne zodpovedná.

Úloha č.12: Vytvorte skupiny maximálne po štyroch. Porozprávajte sa medzi sebou o svojich skúsenostiach so žiakmi, u ktorých sa prejavili sociálno – patologické javy. Určite si jedného hovorcu, ktorý zreferuje ostatným to, o čom ste diskutovali v skupine.

3.2 Primárna prevencia patologických javov

Jediným spôsobom znižovania výskytu patologických javov v spoločnosti a tým pádom i znižovania nárokov potrebných na terapiu je prevencia. Prevenciu chápeme ako ochranné opatrenie pri predchádzaní vzniku alebo možného vzniku problémov rôzneho druhu. Cieľom primárnej prevencie je rozvoj a posilňovanie osobnosti, motivovanie k takému správaniu a preferovanie takých hodnôt, ktoré sú akceptované väčšinou spoločnosti. Najdôležitejší nástroj sociálnej prevencie je výchova detí v rodinnom kruhu, účinnosť v škole a v mimoškolských aktivitách. **Primárna (univerzálna) prevencia** – predstavuje formovanie optimálnych podmienok na rozvoj človeka ako bio-psycho-sociálnej bytosti. Cieľom preventívnych aktivít primárnej prevencie je predchádzanie vzniku sociálno-patologických javov, napomáhanie jedincovi, rodine, skupine, komunite a v danom prostredí vytvárať najvhodnejšie podmienky pre ich zdravý vývoj.

Prevencia a rodina

Čo sa týka funkcie výchovy detí je priam nenahraditeľná. Rodina ako jednotlivcovi najbližšia sociálna skupina dáva každému svojmu členovi sociálne zázemie. Fakt, či je rodina fungujúca má značný vplyv na konečný efekt prevencie. Dôležité sú nielen existenčné potreby, ale i štruktúra a organizácia rodiny, vzťahy v rodine a kvalita života členov rodiny ako celku. Všetky faktory týchto oblastí ovplyvňujú spôsob výchovy detí, spôsob komunikácie, hodnotový rebríček i schopnosť riešenia konfliktov a problémov.

Čo môže pomôcť rodine v prevencii patologických javov (Cintulová, 2010):

- zlepšenie vzájomnej komunikácie a interpersonálnych vzťahov prostredníctvom kooperácie s odborníkmi – najmä psychológmi,
- účasť na programoch zameraných na zvládanie stresu konfliktných situácií, osvojenie komunikačných zručností a schopností rozpoznáť riziká súvisiace so vznikom sociálno-patologických javov,
- podpora zmysluplného trávenia voľného času vo vzťahu dieťa-rodíč, najmä uvedomenie si dôležitosti vzájomnej komunikácie a kooperácie,
- eliminácia „haló efektu“ v prirodzenom prostredí dieťaťa, ktorý znemožňuje jeho integráciu a uplatnenie v spoločnosti,

- stanovenie jasných pravidiel týkajúcich sa rodiny a ich dodržiavanie,
- vytváranie podnetného priestoru pre rozvoj a záujmy dieťaťa v rodinnom prostredí,
- podpora rodiny zo strany štátu prostredníctvom predchádzania sociálno-patologických javov, ktoré ohrozujú jej optimálne fungovanie – najmä realizácia rodinnej politiky, aktívnej politiky trhu práce, podpora vzdelávania a eliminácia rodových stereotypov v spoločnosti.

Prevenia a škola

Jedna z najvýznamnejších inštitúcií, okrem rodiny, ktorá sa podieľa na výchove detí je škola. Škola plní vzdelávaciu a výchovnú funkciu. V dnešnej dobe sú na školu kladené vyššie požiadavky. Dieťa v nej trávi väčšiu časť dňa, preto sa vytvára priestor na formovanie jeho osobnosti. V spolupráci s rodinou môže škola urobiť množstvo pozitívnych intervencií vo výchove dieťaťa.

Čo môže pomôcť škole v prevencii patologických javov (Cintulová, 2010):

- zo strany pedagógov zvyšovanie pochopenia pre poruchy správania detí a jej prejavov,
- odstránenie nálepkovania dieťaťa v školskom prostredí a jeho „zaškatulkovania“ prostredníctvom učenia k tolerancii a bez predsudkového myslenia pod heslom „každý iný, všetci rovní“,
- vytváranie špecifických tried pre deti s poruchami správania, v ktorých budú integrované tzv. šikovné deti ako motivačný faktor, či pozitívny príklad. Pretože tieto deti disponujú väčšou mierou empatie a akceptácie odlišnosti v prejavoch správania ostatných rovesníkov,
- nevyhnutná je včasná diagnostika porúch správania, sledovanie prejavov správania a poskytovanie odporúčaní na ďalšiu prácu s problémovým dieťaťom,
- výchovný poradca je zvyčajne prvou kontaktnou osobou na škole, ktorá je v roli sprostredkovateľa, a preto by mal dobre poznať dieťa a vedieť vytvárať tzv. sieť pomoci prihliadajúc na potreby a záujmy dieťaťa,
- účasť pedagógov na vzdelávacích programoch zameraných na zlepšovanie metodiky práce s deťmi s poruchami správania,
- využívanie efektívnych preventívnych programov v boji proti šikanovaniu, delikvencii, násiliu a iných patologických javov, ktoré ohrozujú psychosociálny rozvoj každého dieťaťa,

- budovanie príjemnej atmosféry a pozitívnych vzťahov medzi pedagógmi a žiakmi, hľadanie cesty vzájomného rešpektu a dôvery,
- zefektívnenie spolupráce v trojuholníku: rodina-škola-odborníci,
- záväzné prijatie protidrogových pravidiel školy, ktoré musia byť súčasťou školského poriadku,
- aktívne pôsobenie v rovine výchovy k zdravému životnému štýlu, pozitívnej životnej orientácii, prosociálnosti a zmysluplnému využívaniu voľného času,
- rozvíjanie princípov tvorivo-humanistickej výchovy a vzdelávania vo výchovno-vzdelávacom procese,
- spolupráca s miestnou samosprávou, rodičmi a poradenskými zariadeniami.

Prevenia a zariadenia výchovnej prevencie poskytujúce odbornú pomoc (Centrum)

V boji proti sociálno-patologickým javom významnú úlohu zohrávajú zariadenia výchovnej prevencie poskytujúce odbornú pomoc deťom zo sociálne alebo výchovne zlyhávajúceho prostredia a deťom s narušeným psychosociálnym vývinom, a to za spolupráce s rodinou alebo iných odborníkov.

Čo môže pomôcť Centru v prevencii patologických javov (Cintulová, 2010):

- vytvorenie multidisciplinárneho tímu a efektívna práca a vzájomná spolupráca členov tímu v prospech klienta,
- vzdelávanie zamestnancov Centra vrátane absolvovania supervízie pod vedením externého supervízora minimálne 4x do roka,
- zavedenie dobrovoľníckeho programu ako súčasť Centra, ktorý by zefektívnil činnosť zariadenia a zároveň vyplnil diery v personálnom zabezpečení a časovom manažmente Centra,
- zvyšovanie počtu Centier, ktoré aktívne vykonávajú klubovú činnosť popri preventívnych programoch na školách a iných aktivitách,
- podieľanie sa na vytváraní spoločenskej atmosféry podporujúcej nenásilné riešenie konfliktných situácií a posilňovanie schopnosti klientov vyjadrovať svoje pocity a potreby primeraným a neagresívnym spôsobom,

- nácvik sebaovládania a zvládania stresových a krízových situácií u klientov,
- zvyšovanie sebavedomia klientov a motivácia k aktívnemu spôsobu života,
- eliminácia patologických vzorcov správania a iných sociálno-patologických javov ohrozujúcich osobnosť dieťaťa prostredníctvom pozitívnych vzorcov správania a partnerského prístupu,
- znižovanie pozitívneho alebo ambivalentného postoja klientov k alkoholu, fajčeniu, hazardným hrám a pod. v rámci preventívnych programov,
- snaha o elimináciu túžby po adrenalíne a ochote experimentovať s návykovými látkami prostredníctvom vytvárania zmysluplných voľnočasových aktivít,
- eliminácia vedenia netradičného životného štýlu a extrémnych myšlienok prostredníctvom hľadania zmyslu života, pravých hodnôt a seba samého.

Prostredie voľného času

Voľný čas vo viacerých z nás vyvolá nezvyčajné predstavy. Väčšinou sa vo voľnom čase venujeme aktivitám, ktoré nás tešia, upokojujú, prinášajú potešenie a zároveň aj uvoľnenie. Pojem voľný čas môžeme dôkladnejšie vyobraziť v činnostiach ako časový úsek, ktorý školákom zostáva po učení v škole a doma, po fyziologických potrebách, aby deti a mládež svoj voľný čas využili efektívne. Veľkú úlohu by na tom mala mať rodina, ktorá má niekedy nedostatok času a hmotnej vybavenosti pre túto úlohu. Organizovanie voľna je významnou zložkou prevencie sociálnopatologických javov a kvalitná výchova detí má dôležitý preventívny charakter (Takáčová, 2011).

Ak deti netravia zmysluplne svoj voľný čas, často vykonávajú nevhodné aktivity – pijú alkohol, fajčia, fetujú, robia graffiti, potulujú sa a pod. Dochádza tu k porušovaniu noriem, objavuje sa hrubé násilné správanie, a niekedy aj trestná činnosť. Značným nepriateľom sa stáva nuda, pozeranie televízie a videa, kde deti majú možnosť pozerat' filmy plné hrubosti a násilia, čím je výraznejšia tendencia k rôznym sociálno-patologickým javom.

Realizácia zmysluplných voľno-časových aktivít je neoddeliteľnou súčasťou priaznivého rozvoja dieťaťa a zvyšovania jeho sociálnych zručností. Patričná miera voľného času v každodennom režime s alternatívami odpočinku, uvoľnenia, rekreácie, neusporiadaných inštinktívnych aktivít ako sú hry, alebo len stretnutia s kamarátmi, odpočinok podľa svojich predstáv má nezvyčajný vplyv na odbúranie vzniku patologických javov.

Školy získavajú stále väčšiu úlohu, okrem vyučovania a výchovy žiakov, aj pri organizovaní trávenia voľného času. Môžeme konštatovať, že dieťa ktoré sa vo voľno-časovom priestore venuje zmysluplným záujmom je vyťažené, a nebude sa venovať inému sociálno-patologickému správaniu.

Deťom s poruchami správania je potrebné vytvárať také podmienky, aby boli schopné rozvíjať sa, pozitívne myslieť, dosahovať životné úspechy, vnímať seba samých ako hodnotné ľudské bytosti a nielen ako nositeľov problémov a „zlého“ správania.

4 Primárna prevencia v praxi

Učenie a správanie žiakov nie je len individuálnou záležitosťou, ale je ovplyvňované mnohými ďalšími vzťahmi, v tzv. mikrosociálnom prostredí, v ktorom sa žiaci pohybujú. Ide teda o vzťahy, ktoré vznikajú v konkrétnej skupine vrstovníkov v konkrétnej školskej triede.

Školská trieda je formálna sociálna skupina, ktorá má svoju štruktúru a dynamiku. Neutvára sa spontánne, jej zloženie je náhodné, spolužiakov si žiaci nevyberajú. Jednoducho je to jedinečná trieda, do ktorej chodia jedineční žiaci, ktorí majú veľa spoločných, ale aj rozdielnych vlastností, pochádzajú z rôzneho sociálneho a kultúrneho prostredia.

Trieda významne ovplyvňuje socializačný vývin školáka a prispieva k rozvoju špecifických sociálnych kompetencií. Dieťa sa tu učí nadväzovať kontakt a komunikovať na úrovni rovnocenných partnerov.

V školskej triede vzniká spleť formálnych aj neformálnych vzťahov. Niekedy sú vzťahy komplikované i problematické, ktoré sa pod vplyvom najrôznejších faktorov neustále menia. Podľa nich sa vytvára v triede **sociálna klíma**.

Klímu vytvárajú:

- spoločne všetci žiaci danej triedy,
- skupiny žiakov, na ktoré sa trieda delí,
- jedinci, ktorí stoja mimo týchto skupín - jednotliví žiaci, učitelia vyučujúci v danej triede.

Trieda predstavuje určitú skupinu, avšak väčšina skupín má sklon deliť sa na menšie podskupiny. Deti sa združujú niekedy podľa pohlavia, alebo podľa schopností, či záujmov alebo

postojov, ale aj podľa podobného sociálneho prostredia z ktorého pochádzajú. V takýchto skupinkách sa potom zvyknú vytvárať priateľstvá. Deti, ktoré sú podskupinami odmietané tzv. outsideri triedy, obvykle zostávajú osamelé a izolované.

Skupina sa pre deti môže stať natoľko dôležitou, že sa v záujme prispôsobenia skupinovým normám vzdajú svojho presvedčenia a svojho spôsobu správania. Pritom sa môžu odcudziť svojim rodičom, učiteľom i ďalším ľuďom. To platí predovšetkým v období dospievania, kedy sa dieťa usiluje o identitu dospelého a záleží mu predovšetkým na prijatí vrstovníckou skupinou.

4.1 Práca triedneho učiteľa s triedou

Najvýznamnejší podiel pri formovaní dobrých vzťahov v triede, súdržnosti a atmosfére skupiny okrem zloženia skupiny má aj jej **vedenie** – **učitelia** (učiteľ vyučovacieho predmetu a hlavne triedny učiteľ). Je nesmiernou výhodou, ak sa môže učiteľ pri svojej práci oprieť o nezištnú **pomoc pedagogického asistenta**.

Základná povinnosť a úloha triedneho učiteľa je:

- vychovávať žiakov a žiacky kolektív (diagnostikovať, projektovať, priebežne a systematicky hodnotiť výchovné pôsobenie),
- koordinovať a usmerňovať výchovné pôsobenie ostatných učiteľov v triede,
- spolupracovať s ostatnými subjektmi participujúcimi na výchove.

V duchu humanizácie a demokratizácie v súčasnom školstve sa mení prístup k deťom a tým aj vzťah učiteľa a žiaka. Dieťa nezostáva pasívnym objektom výchovy, ale vlastnou aktivitou sa podieľa na svojom osobnostnom raste.

Ak chce triedny učiteľ predchádzať patologickým javom v triede, mal by mať snahu budovať **autonómnu triedu**. V takejto triede prevláda vzájomná dôvera a rešpekt, miera zodpovednosti u žiakov aj učiteľa je rovnaká, ale každý je zodpovedný sám za seba, nespolieha sa na kolektívnu zodpovednosť. Pravidlá triedy sa dodržiavajú vďaka sústave dohodnutých pravidiel. Učiteľ v takejto triede pomáha dotvárať celkovú atmosféru, ktorá môže byť priaznivá - naplnená pohodou. Snaží sa, čo najviac podnietiť aktivitu žiakov tak, aby spolu vytvárali život triedy a zapojí do činnosti všetkých žiakov. Mal by sa vcítiť do problémov a ťažkostí žiakov,

učiť ich a pomáhať im riešiť problémy, učiť ich spolupatričnosti, samostatnosti a vzájomnej pomoci. Toto všetko sa odrazí v podobe kladných vzťahov medzi samotnými žiakmi.

Učiteľ by mal takúto **triedu viesť** a nie ju riadiť. Mal by sa cítiť ako „kouč“- tréner, inštruktor, problémy riešiť v spoločných diskusiách, pomáhať aktivizovať činnosti žiakov.

Tabuľka č. 1: Porovnanie riadenej a vedenej triedy

<i>Tí ktorí triedu riadia:</i>	<i>Tí, ktorí triedu vedú:</i>
napodobňujú	prichádzajú s vlastnou iniciatívou
udržiajú status quo – súčasný stav	inovujú
ovládajú	dodávajú silu
obmedzujú alternatívy	vytvárajú možnosti voľby
jednajú vypočítavo	jednajú charakterne
sú reaktívni	sú proaktívni- iniciujú k rôznym činnostiam, ktoré zodpovedne realizujú
sú výkonní (robia veci správne)	sú účelní
hovorí „ako“	pýtajú sa „čo“
držia sa pri zemi	majú fantáziu, sú kreatívni

Pokiaľ má učiteľ úspešne pracovať s triedou, mal by:

- získať dostatočné teoretické vedomosti o sociálno-psychologických javoch, ktoré sa v triede odohrávajú,
- vedieť aspoň orientačne diagnostikovať klímu školskej triedy (urobiť si anamnézu a monitoring o žiakoch v triede a ich vzťahoch, mať prehľad o vytvorených podskupinách, ale aj o deťoch, ktoré sú izolované a bez priateľov),
- na základe zistených skutočností vedieť navrhnúť a vykonať vhodnú intervenciu,
- dokáže spolupracovať s rodinou a príslušnými inštitúciami, poskytujúcimi odbornú pomoc pri riešení vzniknutých problémoch v triede, či individuálne s jedným žiakom, skupinou žiakov, alebo s celou triedou.

Učitelia si niekedy neuvedomujú, aký veľký vplyv majú a akú trvalú stopu často vo svojich žiakoch zanechajú, pretože nielen učia, ale zároveň vychovávajú. Žiaci si pozorne všimajú, aký má k nim učiteľ citlivý prístup, aký majú svoj osobný život, ako sa správa nielen ku žiakom, ale i ku svojim kolegom, ako sa správa k opačnému pohlaviu, ako reaguje na pohromy a radosti, na nezdary a sklamania, na víťazstvá a prehry.

5 Práca s triedou

Ak chce učiteľ pracovať s triedou a venovať sa primárnej prevencii, mal by poznať svoju triedu. Pre výchovu a vzdelávanie je nevyhnutné, aby sme zistili efektívnosť svojho pôsobenia a aj sledovanie príčin, prečo sa v istých podmienkach nedarí dosiahnuť stanovené ciele. Ak chceme nájsť príčiny problémov a zisťovať podmienky výchovy je nevyhnutné mať urobenú osobnú, či rodinnú **anamnézu triedy**. Môžeme ňou sledovať rozvoj konkrétnych vedomostí, zručností a návykov, ale aj poznávacích procesov, záujmov, postojov, svetového názoru, morálnych, estetických a pracovných vlastností, prípadne rozvoj pohybovej kultúry a pod. Je dobré urobiť prípadne diagnostiku výchovného vplyvu kamarátov, ulice, prípadne výchovno-vzdelávacej práce rodiny výchovného a vzdelávacieho vplyvu širšieho sociálne - pedagogického prostredia.

Úloha č.13: Navrhňte do hlavičky vzorovej tabuľky č.2 ešte aspoň dve ďalšie možnosti, ktorými by ste diagnostikovali žiaka. Vytvorte tabuľku s osobnou anamnézou žiakov svojej triedy.

Tabuľka č. 2: Hlavička osobnej anamnézy žiakov triedy

<i>P.č.</i>	<i>Meno žiaka</i>	<i>Oneskorený/ opakuje ročník</i>	<i>Integrovaný</i>	<i>Vyšetrovaný v PPP/rok</i>	<i>Diagnóza</i>	<i>.....</i>	<i>.....</i>	<i>Poznámky</i>
1.								
2.								
.								
.								
.								

5.1.1 Primárna prevencia v práci pedagogického zamestnanca

Jednou z dôležitých úloh základnej školy je nielen vzdelávať, ale aj vychovávať svojich žiakov. Výchova detí sa nemusí uskutočňovať len na vyučovaní v rámci jednotlivých predmetov, ale vo veľkej miere v mimovyučovacej činnosti. Prioritnú úlohu v tejto oblasti zohráva triedny učiteľ, ktorý svojimi aktivitami môže pomôcť nielen žiakom, ale aj ich rodičom. Môže byť nápomocný nielen vzniknuté problémy riešiť, ale hlavne pomôcť problémom predchádzať. Prevencia obsahujúca ochranné opatrenia pred vznikom sociálno-patologických javov je najlepšou cestou k dobrým a vychovaným deťom.

Úlohou triedneho učiteľa je formovať osobnosť každého žiaka. Viest' žiakov vo svojich triedach k tomu, aby si viac verili, vedeli povedať svoj názor, uvedomili si vlastnú osobnosť v triednej skupine, vedeli riešiť problémy, vybrali si dobrých priateľov a stránili sa negatívnych javov vo svojom okolí.

Nielen triedny učiteľ, ale aj každý pedagóg musí zvlášť citlivo pracovať so žiakmi v etnicky zmiešaných triedach. Mal by usmerňovať ich vzájomné postoje, ktoré zvyknú bývať zdrojom konfliktov. Možnými zdrojmi konfliktov v etnicky zmiešaných triedach (okrem samotného faktu, že skupina je zložená zo žiakov rôznych kultúr, ktoré majú voči sebe predsudky) je aj odlišné vekové zloženie skupiny. Rómske deti často opakujú jednotlivé ročníky, a preto sa môže stať, že rómske dieťa, ktoré je v inej vývinovej fáze, má za spolužiakov mladšie deti, ktoré riešia úplne odlišné vývinové a osobnostné problémy.

Napriek všetkým problémom, ktoré rómske dieťa v školskom prostredí prežíva, stále je to prostredie, voči ktorému rómske deti vzťah majú. Je to miesto, kde sa môžu po prvýkrát stretnúť s pravidelnosťou, so systémovosťou, s disciplinovanosťou a rôznym typom pracovných aktivít.

Je dôležité dokázať vytvoriť v triedach priaznivú klímu, prijať každé dieťa také, aké je a prejavovať mu priateľské city. Deti treba povzbudzovať, na negatívne javy sa snažiť reagovať pokojne a zároveň poukázať na dôsledky týchto javov.

Dieťa k svojmu životu potrebuje osvojenie si určitých hodnôt, ale aj uspokojenie svojich potrieb nielen biologických ale aj psychických (potreba lásky, uznania, bezpečia, byť akceptovaný, potreba niekam patriť). Pri tejto práci však nesmieme zabudnúť na formulovanie jasných a splniteľných cieľov a hlavne na aktívnu spoluprácu s rodičmi, prípadne s ostatnými inštitúciami nápomocnými vo výchove a vzdelávaní. Na realizáciu cieľov je najvýhodnejšie

používať metódy a formy zážitkovej pedagogiky. Už J. A. Komenský vedel, že človek získava najdôležitejšie skúsenosti pomocou vlastných zmyslov.

Ak sa učiteľ snaží vytvoriť autonómnu triedu so všetkým, čo k tomu patrí, v triede buduje pozitívnu sociálnu klímu, dobré vzťahy vychádzajúce zo vzájomnej pomoci a spolupatričnosti, rozvíja komunikačné zručnosti, toleranciu, žiaci sa mu odmenia aj tým, že mu pomôžu vytvoriť dobré vzťahy s rodinou. Ak je spokojné dieťa, je spokojný aj rodič, ak je spokojné dieťa aj rodič, spokojný bude aj učiteľ.

Vytvoriť takú triedu je možné prostredníctvom používania rôznych metód a foriem, ktoré podporia rozvoj dieťaťa (Kreider, 1984):

Kooperácie - deti učiť spolupracovať, dôverovať si, pomáhať si, podeliť sa.

Komunikácie - deti učiť starostlivo pozorovať, presne komunikovať a citlivo počúvať.

Tolerancie - deti učiť rešpektovať a vážiť si rozdiely medzi ľuďmi.

Pozitívneho emocionálneho výrazu - deti učiť vyjadrovať svoje city, aj hnev a frustráciu, a to spôsobom, ktorý nie je agresívny alebo deštruktívny, učia sa sebakontrolu.

Riadenia konfliktu - deti učiť tvorivo reagovať na konflikt v kontexte podpornej, starostlivej komunity.

Zážitkové aktivity zamerané na uvedené zručnosti je možné realizovať na **atypických triednických hodinách**. Neriešiť na nich iba administratívne práce – dochádzku a absenciu, pochvaly a represiu, ale zamerať sa na prevenciu patologických javov a rozvoj životných zručností.

Štruktúra triednickej hodiny

1. časť (úvodná)

Hodinu začať v komunitnom kruhu (vidia sa všetci navzájom, nikto nemá výhodnejšie postavenie). Tu je priestor hovoriť o svojich pocitoch, záľubách, túžbach, oceňovaní seba aj druhých, atď.

2. časť

Realizovať v nej činnosti a aktivity, ktoré všetkých rozohrejú a odstránia napätie, aby sa mohlo byť otvorenejší a aktívnejší, tzv. „lámače ľadu“. Zaradiť je ju možné nielen po úvode, alebo aj pomedzi hlavnú aktivitu, ak je dlhšia.

3. časť (hlavná časť- napĺňa stanovený cieľ)

Náplňou tejto časti sú konkrétne aktivity zamerané na podporu sebazpoznávania a sebahodnotenia, spolupatričnosti, rozvoja spolupráce a vzájomnej pomoci, zodpovednosti, riešenia konfliktov, rozvoja komunikácie, rozvoja pozitívnych vzťahov a iné.

4. časť (reflexia)

V tejto časti, opäť v kruhu, diskutovať so žiakmi o svojich pocitoch a postojoch k zažitému v hlavnej časti.

Je výhodou, ak sú triednické hodiny so zážitkovými aktivitami realizované mimo triedy napr. v klubovni, čítárni a tak pod. Pri rozhovoroch a diskusiách je užitočné, keď všetci sedia v kruhu (nikto nie je bližšie alebo ďalej, nemá výhodnejšie alebo menej výhodné postavenie).

Pokiaľ chce učiteľ aktívne pracovať so žiakmi je potrebné, aby si spoločne so žiakmi určili triedne pravidlá. Vhodnou motiváciou na ich vytvorenie je poukázať na dôležitosť pravidiel z praxe (napr. pravidlá v cestnej prevádzke). Je dobré, ak si žiaci pravidlá navrhnu sami. Je to náročné, ale takto spoločne utvorené pravidlá žiaci viac akceptujú, než direktívne nariadenia. Pravidlá môžu mať rôznu podobu a formuláciu. Zapisujú ich všetci žiaci spoločne na viditeľné miesto. Nestanovenie si pravidiel hneď na začiatku, býva vo väčšine prípadov príčinou výskytu negatívnych javov, ktoré by sa za normálnych okolností vôbec nevyskytli.

Pedagóg môže nabádať žiakov na vytvorenie nasledovných pravidiel:

- Aktívne počúvam (verbálny i neverbálny prejav).
- Hovorí vždy iba jeden.
- Jasná, otvorená a zrozumiteľná komunikácia (formulovanie vlastných pocitov, myšlienok, názorov).
- Vyjadrovanie svojho vlastného názoru (používam „JA“ – „ja si myslím“, „mám pocit“).
- Nehodnotím, nesúdím, nepodceňujem druhého (hovorím radšej o svojich vlastných dojmach, skúsenostiach, názoroch a porovnávam ich s vysloveným názorom).
- Udržiavam očný kontakt (neotáčať sa chrbtom, odstrániť z priestoru komunikačné bariéry).
- Nevyčítam, neobviňujem.
- Vzájomná dôvera a tolerancia.
- Keď nechcem, nemusím rozprávať (STOP pravidlo).

Keď si ale pravidlá stanovíme, tak sa podľa nich aj správame. Je dôležité, aby ste boli svojim žiakom vzorom v zmysle – toto tvrdím a tiež sa podľa toho správam. Existujú spoľahlivé cesty, ako žiakov naučiť dodržiavať pravidlá:

1. Byť pre deti vzorom.
2. Oceniť ich, ak sa podľa pravidiel správajú.
3. Dokázať s deťmi rozprávať o prežitých pocitoch, o ich predstavách a názoroch.
4. Zvoliť vhodnú intonáciu a zvažovať slová, ktoré používame v komunikácii.

5.1.2 Príklady zážitkových aktivít

Zážitok ako metóda učenia má široké pole využitia. Zážitkové aktivity nie sú iba o zábave a príjemných spomienkach, ale predovšetkým o osobnom rozvoji účastníka, a to najmä v oblasti socializácie, postojov a sociálnych zručností. Účastník má možnosť rozvíjať sebapoznania sebareflexiu, schopnosť spolupráce a kritického myslenia. Pomocou hrových aktivít a modelových situácií môžeme rozvíjať vzťahové, komunikačné zručnosti, riešenie problémov a konfliktov, do ktorých sa síce účastník v bežnom živote môže veľmi ľahko dostať, ale tam nemá priestor a čas na analýzu a vyhodnotenie konania.

Ak chcete rozvíjať dobre fungujúcu triedu, je dobré zamerať sa na aktivity podporujúce rozvoj:

- kooperácie (učiť žiakov pracovať spoločne, dôverovať si, pomáhať si a vzájomne sa podeliť),
- komunikácie a sebahodnotenia (učiť žiakov primerane sa vyjadrovať, pozorne sledovať a citlivo počúvať, vážiť si seba samého),
- zodpovednosti (učiť žiakov rozlišovať, za čo nesú zodpovednosť, byť si vedomí následkov, ak neplnia svoje povinnosti),
- tolerancie a spolupatričnosti (učiť ich rešpektovať a vážiť si rozdiely, rozlišovať predsudky a chápať, ako fungujú, hľadať spoločné vlastnosti a záujmy),
- pozitívne citové vyjadrenie (učiť ich vyjadrovať svoje city, a to najmä hnev a frustráciu, no neagresívnym a nedeštruktívnym spôsobom, učiť ich sebaovládaniu),
- riešenia konfliktov (učiť ich tvorivo reagovať na konflikt: súhlasiť s tým, že dôjde k vyjednávaniu pri konflikte, učiť ich vysvetliť svoje stanoviská, stanoviť spoločné

záujmy, poukázať na vytvorenie takých možností, aby vyhrali obidve strany (výhra – výhra), možnosti vyhodnotiť a dospieť k dohode),

- a iné.

Aktivity podporujúce rozvoj kooperácie

Ľudský stroj

Cieľ: Vedieť sa dohodnúť na spolupráci a pravidlách pri hre.

Postup:

- Rozdeľte žiakov do skupín po 4-6. Každú skupinu požiadajte, aby znázornila nejaký stroj alebo elektrospotrebič v činnosti. Každý člen skupiny musí predstavovať jednu časť stroja.
- Skupinám nechajte čas a priestor na prípravu, aby ich nevideli ostatné skupiny.
- Každá skupina predstavuje svoj stroj v činnosti pred celou skupinou dovtedy, kým ostatní neuhádnu, aký stroj predstavili.

Melodické nokturno

Cieľ:

Vedieť sa dohodnúť na spolupráci a vytvoriť spoločný produkt a aj ho odprezentovať.

Postup:

- Informujte žiakov, že sa zahráte na rozhlasové vysielanie Melodické nokturno (nokturno - nočná hudba, lyrická skladba charakteristická mäkkou snivou náladou), ktoré sa vo večerných hodinách vysiela v Slovenskom rozhlase.
- Rozdeľte účastníkov do skupín po 4. Každú skupinu požiadajte, aby si vymysleli hudobnú skladbičku do Melodického nokturna (žiaci môžu použiť svoj hlas - hmkať, lalákať..., využiť rôzne pomôcky, ktoré majú v triede poruke a klepkáním vylúdia zvuk, a pod.).
- Skupinám nechajte čas a priestor na prípravu, aby ich nevideli ostatné skupiny.
- Každá skupina predstaví svoju skladbu pred celou skupinou.

Rovnakí - rozdielni

Ciele:

- poznávať sa navzájom v triede,
- vedieť analyzovať myšlienky - popísať seba, svoje charakteristické vlastnosti,
- dokázať objaviť vzťahy medzi myšlienkami - dokázať porovnať svoje vlastnosti s ostatnými členmi skupiny,
- oceniť spoločné vlastnosti, vážiť si rozdiely.

Postup

1. Rozdeľte žiakov do skupín po štyroch. Rozdajte každej skupine veľký hárok papiera a fixky alebo pastelky.
2. Nechajte sa porozprávať v každej skupine o svojich záľubách, svojich osobných charakteristických vlastnostiach, o svojej rodine.
3. Vyzvite žiakov v skupine, aby do stredu papiera nakreslili, alebo napísali to, čo majú spoločné - záľuby, osobné charakteristické vlastnosti, o svojej rodine.
4. Do každého rohu veľkého papiera jednotlivci nakreslia/napišu, čo je rozdielne, jedinečné pre každú tému/myšlienku, o ktorej diskutujú. (Jedinečné vlastnosti nesmú byť vlastné žiadnej inej téme/myšlienke, ktorá sa práve rozoberá.)
5. Každá skupina sa predstaví so svojimi plagátmi pred celou triedou. Táto deľba môže mať formu opisu a ukážky plagátu, alebo pripevnenia plagátu na stenu, aby sa ostatní mohli naň hocikedy pozrieť, atď.

Uhádni slovo

Ciele:

- Dokázať spoločnými silami vyriešiť úlohu.
- Uvedomiť si obsah slova zodpovednosť - povinnosť niečo urobiť, alebo neurobiť.

Postup:

- Nechajte žiakov diskutovať o tom, ktoré slovo úzko súvisí so slovom ZODPOVEDNOSŤ.
- Napíšte na tabuľu 9 podčiarkovníkov: ---- ---- ---- ---- ---- ---- ---- ---- ----
- Povedzte žiakom, že pod každou čiarkou sa skrýva jedno písmenko.

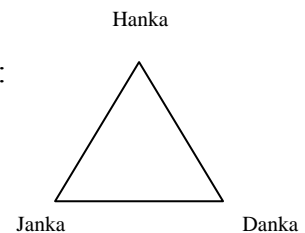
- Vyzvite ich, nech povedia akékoľvek slovo, napr. UČIŤ SA – písmenko Ť aj I obsahuje ukryté slovo, ale nie je na tom istom mieste, ďalšie slovo napr. VINA aj písmenko V a N obsahuje ukryté slovo, ale nie sú na tom istom mieste. Pokračujte, až kým neuhádnú slovo *POVINNOSŤ*.
- Vysvetlite žiakom, že zodpovednosť je povinnosť niečo urobiť (napr. domáce úlohy), alebo aj niečo neurobiť (napr. našepkávať).
- Diskutujte o tom, za čo oni nesú zodpovednosť doma, v škole, a pod.

Rovnostranný trojuholník

Ciele:

- Vedieť rešpektovať pravidlá.
- Učiť sa tichej komunikácii.
- Dokázať spoločnými silami vyriešiť úlohu.

Obrázok č.1:
Trojuholník

Postup:

- Vyzvite žiakov, aby sa postavili do kruhu a zrakom si každý jeden vyberie dvoch spolužiakov (nesmú prezradiť, koho si vybrali).
- Vysvetlite žiakom, že sa všetci musia postupne pohybovať a zrakom sledovať vybratých dvoch spolužiakov tak, aby tvorili všetci traja vrcholy rovnostranného trojuholníka (obrázok č.1). Vzďalosti nie sú rozhodujúce. Musia si spojiť obe osoby vzdušnou čiarou, odhadnúť vzdialenosť, ako sú ďaleko od seba a snažiť sa postaviť rovnakou vzdialenosťou od oboch.

Aktivity podporujúce rozvoj komunikácie

Počúvanie príbehu

Ciele:

- Zamerať sa na rozvoj empatie.
- Uvedomiť si, aké je počúvanie dôležité.

Postup:

- Žiakov rozdeľte najskôr do párov a potom určite vo dvojici, kto bude jednotka a kto bude dvojka.
- „Jednotky“ zoberte za dvere, kde im dáte nasledovné inštrukcie: povedzte žiakom, že budú od svojho spolužiaka počúvať príbeh, ktorý im bude rozprávať ich spolužiak. Vyzvite ich, nech príbeh pozorne počúvajú, prejavujú záujem o dej, kladú otázky, čo sa bude diať ďalej a tak pod. Povedzte im, že im dáte pokyn (napr. zakašľaním, alebo kýchnutím), a vtedy nech prestanú počúvať, všímať si spolužiaka a hrať znudeného.
- „Dvojkám“ v triede dajte nasledovný pokyn: Každý by si mal vymyslieť príbeh, spomenúť na zážitok, ktorý by ich spolužiaka zaujal tak, že ho bude pozorne počúvať.
- Znovu vytvorte páry jednotky s dvojkami a nechajte žiakov chvíľu rozprávať a počúvať, realizujte pokyn, aby jednotky prestali počúvať dvojky. Všimajte si reakcie žiakov.
- Porozprávajte sa o tom, ako sa cítili tí, ktorí rozprávali a spolužiaci ich prestali počúvať. Poukážte na to, že sa takto mnohokrát správame v živote. „Radi rozprávame, no počúvať druhých je už ťažké, to nevieme. Počúvaním sa mnohokrát dozvieme veľa zaujímavého a užitočného.“

BINGO**Cieľ:**

- Spoznávať sa v triede navzájom.
- Uvedomiť si potrebu záujmov a pomoci iným.

Postup:

- Každému žiakovi dajte do ruky tabuľku so 16 charakteristikami.
- Vyzvite ich, nech sa pohybujú po triede a rozprávajú sa medzi sebou o sebe tak, aby zistili, kto vyhovuje jednotlivým charakteristikám. Spolužiaci, ktorým zodpovedá určitá charakteristika, napíšu do daného políčka svoje meno.
- Ten, kto bude mať prvý v každom políčku stĺpca, riadku, alebo po diagonále aspoň jedno meno, zakričí „Bingóóó“ (tým sa hra končí).
- Po ukončení hry dajte priestor na prezentovanie jednotlivých odpovedí, nech sa žiaci o nich porozprávajú.

Tabuľka č.3: Bingo

Mám brata.	Rád/rada pozerám televízor.	Mám rád/rada zmrzlinu.	Viem niečo uvariť.
Rád/rada kreslím a maľujem.	Rád/rada pomáham v domácnosti.	Rád/rada spievam.	Mám viac súrodencov.
Dokážem urobiť.	Rád/rada chodím do lesa	Rád/rada sa hrám	Rád/rada čítam.
Rád/rada tancujem.	Mám sestru.	Rád/rada športujem.	Viem sa bicyklovať.

Povedz, čo mám nové

Ciele:

- Naučiť sa počúvať toho druhého.
- Dokázať sa rozprávať s každým, nielen s tým, s ktorým chcem ja sám.

Postup:

- Rozdeľte žiakov do párov podľa pexesa (zámerné zabezpečiť náhodný výber dvojíc).
- Nechajte žiakov, nech sa porozprávajú o tom, čo majú nové, čo o sebe ešte nevedia.
- Vyzvite každého vo dvojici, nech povie ostatným o tom druhom, čo sa dozvedel.

Na sochy

Ciele:

- Naučiť sa spolupracovať na neverbálnej úrovni.

Postup:

- Rozdeľte žiakov do dvojíc.
- Vysvetlite im, že najskôr si každý zvolí názov svojej budúcej sochy, ktorý neprezradí. Jeden z dvojice sa stane hrudou "hliny" a druhý "sochárom".
- Sochár vytvaruje sochu, akú chce, ktorá najlepšie vystihuje jeho vybraný názov. Sochár teda sformuje celé telo partnera do príslušného postoja.
- Keď je socha hotová, ten, ktorý ju predstavuje, háda jej názov, pričom mu deti aktívne pomáhajú.

- Zároveň ostatným referuje, ako sa v danom postoji cíti. Postupne sa vystriedajú všetky deti.

Veselý a smutný

Cieľ:

- Uvedomiť si, prečo reagujeme tak, ako reagujeme, prečo vieme automaticky povedať „nie“ alebo negativisticky zareagovať bez toho, aby sme zdôvodňovali svoj krok, svoje rozhodnutie.
- Dokázať zmeniť negatívne myslenie na pozitívne.

Postup:

- Pripravte si z výkresu dvoch smajlíkov vo veľkosti detskej tváre, jednu zamračenú, druhú usmiatu. Oči vystrihnite tak, aby žiak, ktorý si ju priloží na tvár, videl na spolužiaka.
- Rozdeľte žiakov do dvojíc napríklad pomocou pexesa a usad'ite ich do kruhu.
- Vyzvite jednu dvojicu, nech vstúpia do kruhu. Požiadajte žiakov, aby si vylosovali jednu z dvoch smajlíkov a postavili sa oproti sebe.
- Dajte žiakom nasledovné pokyny: Žiak s usmiatym smajlíkom si priloží masku na tvár a vysloví nejakú vetu, ktorá musí byť vždy príjemná, milá, optimisticky naladená. Druhý žiak so zamračeným smajlíkom okamžite zareaguje negatívnou vetou. Napr.:

Pôjdeme po obede von.

Nie, nie, určite bude pršať.

Mám radosť z nového balónika.

Ten balónik určite praskne.

Hurá, zajtra pôjdeme do ZOO.

To ma nebaví, nemám rád zvieratá.

Ukážem ti pekné knihy.

Mne sa viac páčia filmy ako knihy.

Dám ti výbornú čokoládu.

Nemám rád čokoládu.

- Takto by sa mali vystriedať všetky dvojice.
- Porozprávajte sa so žiakmi o ich pocitoch. Opýtajte sa ich: „Podarilo sa vám pohotovo odpovedať spolužiakovi? Ako ste sa cítili, keď vám spolužiak odpovedal negatívne? Porozmýšľajte, prečo tak reagoval? Bolo by pre vás prijateľnejšie, keby spolužiak aj

vysvetlil, prečo reagoval negatívne? Zdôvodnite prečo. Vedeli by ste povedať, aké reakcie prevažujú u vás (smutné – veselé)?“.

- Nechajte deti vymýšľať pozitívne vety tak, aby reakcie na ne boli opäť pozitívne.

Aktivity podporujúce rozvoj tolerancie

Hnedookí vpred

Ciele:

- Uvedomiť si, čo sú predsudky.
- Naučiť sa počúvať toho druhého. Dokázať sa rozprávať s každým, nielen s tým, s ktorým chcem ja sám.

Postup:

- Povedzte žiakom, že si dopredu pôjdu sadnúť tí lepší a dozadu horší žiaci a vyzvite všetkých hnedookých žiakov, aby si v triede presadli do prvých lavíc a ostatní si sadli za nich.
- Opýtajte sa hnedookých žiakov, ako sa cítili, keď si mali sadnúť na miesta vpredu (pre „lepších“) a ostatných, keď si mali sadnúť na miesta vzadu (pre „horších“).
- Spýtajte sa žiakov, čo si myslia o spoločnosti, ktorá by delila deti na lepšie a horšie podľa farby očí.
- Porozprávajte sa so žiakmi o predsudkoch a ich príčinách, prečo delíme ľudí podľa nejakých zvláštnych kategórií, napríklad: bieli – čierni, Slováci – Maďari, Európania – Afričania, kresťania – židia, tuční – chudí, chlapci – dievčatá? Aké sú dôvody takejto kategorizácie? Aké sú ich následky? Opýtajte sa žiakov, či niekedy boli diskriminovaní, alebo sa ocitli v situácii tých, ktorí niekoho diskriminovali. Čo sa naučili z tejto hry?
- Nechajte žiakov vybrať si miesto v triede, kde môžu sedieť až do konca hodiny (i keby to bolo za katedrou). Kde by kto chcel sedieť, aby sa cítil príjemne?

Outsider

Cieľ:

- Uvedomiť si význam slova outsidera, ktorý je v pozícii obeť, alebo agresora.
- Učiť sa byť tolerantný voči iným.

Postup:

- Nechajte skupinu žiakov utvoriť tesný kruh tak, že členovia skupiny stoja vedľa seba a držia sa okolo ramien.
- Jeden žiak je vonku z kruhu (agresor) a snaží sa dostať do stredu kruhu. Skupina má za úlohu zabrániť mu v tom.
- Pozorujte reakcie členov a jednotlivca (verbálne aj neverbálne).
- Porozprávajte sa so žiakmi o aktivite. Ako sa cítil žiak, ktorý bol, čo prežíval, čo mu bolo príjemné, nepríjemné, aké stratégie použil. Cítil sa ako agresor alebo ako obeť?
- Opak aktivity: jeden žiak je v strede kruhu a má za úlohu dostať sa von (pozícia obeť). Postup s diskusiou je podobný.
- Pozor na potenciálne fyzické ublíženie.

Bargoti a Roteri

Cieľ:

- Poukázať na predsudky, na to, že informácie, ktoré získavame sú nie vždy pravdivé.
- Viesť žiakov k tomu, aby si vedeli vytvoriť na veci, ľudí, udalosti vlastný názor nielen na základe prvotných informácií.

Postup:

- Žiakom prečítajte nasledujúci príbeh:

Ďaleko pred'aleko existujú dve krajiny – Bargotia a Rotria. V Bargotii je stále pekné počasie, príjemný vánok a slnko. Ľudia sú tam pracovití, pekne sa starajú o svoje deti, radi sa zabávajú. V Rotrii je však situácia iná. Väčšinou je tam sychravo a zima, ľudia sú tam nepríjemní, často sa bijú, sú leniví a nemajú radi jeden druhého.

- Požiadajte žiakov, aby nakreslili typického Bargota a typického Roteru (nejde o súťaž v kreslení).
- Keď ich nakreslia, každého vyzvite, aby svoje obrázky popísal (určite budú Bargotov popisovať pozitívne a Roterov negatívne).
- Potom im povedzte, nech si predstavia, že horeuvedený príbeh písal Bargot. A že Bargoti a Rotteri sa navzájom nemajú veľmi radi.
- Porozprávajte sa o tom, či sa niečo po tomto zmení, ako teraz vnímajú Bargotov a Roterov? Poukážte na to, že by nemali slepo veriť tomu, čo sa dozvedajú od kamarátov, čo im ponúkajú médiá a pod.

Sú všetci rovnakí?

Cieľ:

- Pochopiť podstatu stereotypného správania, jeho identifikáciu v bežnom živote a ako prevencia proti takémuto správaniu.

Postup:

- Rozdajte každému zúčastnenému malý kamienok, či nejaký bežný predmet, napríklad zemiak a poproste ich, aby sa s ním „spriatelili“ – naozaj ten predmet spoznali.
- Vyzvite niektorých žiakov, aby svojho „kamaráta“ predstavili spolužiakom, pričom uvedú koľko má rokov, či je šťastný alebo smutný, alebo akým spôsobom sa stal daným predmetom. Môžu aj vymyslieť krátky príbeh, pieseň alebo básničku.
- Potom vložte všetky predmety späť do škatule a pomiešajte ich. Nakoniec všetky predmety vysypte a požiadajte žiakov, aby si našli ten svoj.
- Povedzte im, že mnohé skupiny ľudí sa na prvý dojem zdajú byť rovnaké, ale ak ich raz spoznáme, zistíme, že sú rozdielni. Majú svoje vlastné zážitky, skúsenosti, a predsa sa môžu stať priateľmi. To však znamená potlačiť všetky stereotypy (ako napríklad „skaly sú studené, tvrdé a nezaujímavé“) dávno pred tým, ako sme ich spoznali. Znamená to, neposudzovať ich.

Aktivity podporujúce rozvoj pozitívneho emocionálneho výrazu

Životné šance

Cieľ: Uvedomiť si životné hodnoty a ich dôležitosť.

Pomôcky: veľké množstvo písmeniek vytrihnutých z časopisov, podlepených tvrdším papierom.

Postup:

- Rozhádzte po miestnosti rôzne písmenká a nechajte žiakov pozbierať si písmenká (koľko kusov chcú) - životné šance.
- Po dozbieraní sa ich opýtajte, koľko si ich zdvihli (prečo málo, prečo veľa). Keď budú mať písmenká v hrsti, povedzte im, že písmenká predstavujú životné šance, ktoré môžu dostať. Rozviňte diskusiu o tom, že je len na nich, ako sa ich chytia, o životných hodnotách.
- Vytvorte skupiny po 5-6 žiakov a nechajte žiakov poskladať z písmen slová, ktoré budú vyjadrovať životné hodnoty, ktoré si najviac cenia.
- Ved'te o životných hodnotách diskusiu.

Zvýšte sebadôveru

Cieľ:

- Uvedomiť si pozitívne charakterové vlastnosti a vplyv životných úspechov na formovanie osobnosti.
- Rozvíjať sebavedomie.

Postup:

- Vytvorte a zapíšte so žiakmi zoznam pozitívnych vlastností (napr. vytrvalý, spoľahlivý, dochvilný, pozitívny, dôveryhodný, cieľavedomý, priateľský, chápací, tvorivý, podporujúci, intenzívne pracujúci, iniciatívny, morálny, presvedčivý, entuziastický, reprezentatívny, aktívny, nápaditý, efektívny, ohľaduplný, energický, komunikatívny, a iní).
- Vyzvite žiakov, aby si vybrali 3 vlastnosti, ktoré charakterizujú ich osobu.
- Diskutujte o nich.

- Nechajte, žiakov, aby sa zamysleli nad svojim životom a spomenuli si na konkrétny úspech, ktorý bol podľa ich názoru významný. Pre niekoho nemusí znamenať nič, no pre niekoho má veľký význam. Môže byť z rôznych oblastí - tvorivé úspechy, vedecké, športové, domáce, rodinné, obchodné, úspechy v škole, v spoločnosti a pod.
- Diskutujte o nich.
- Požiadajte účastníkov, aby sa pokúsili spojiť svoje dobré vlastnosti so svojimi úspechmi.
- Diskutujte o tom.

Pozitívne prania

Ciele:

- Podporiť hľadanie pozitívnych hodnôt.
- Umožniť vzájomné oceňovanie druhých.
- Rozvíjať prosociálne zručnosti.

Postup:

- Účastníkov usad'te do kruhu.
- Úlohou každého je, aby každému po svojej pravici zaželel niečo pozitívne, niečo, čím ho poteší (čo si na ňom cení, čo sa mu na ňom páči, za čo mu chce poďakovať, prípadne prečo ho má rád).

Stratiť niečo dôležité

Cieľ: Rozvinúť súcit s osobami, ktoré niečo dôležité vo svojom živote stratili.

Postup:

- Nechajte žiakov, nech nakreslia niečo, čo je pre nich veľmi dôležité. Môže to byť obrázok ich domova, školy alebo čohokoľvek iného, čo je v ich živote veľmi významné. Odhovorte žiakov od toho, aby kreslili obrázky ľudí. Nech nakreslia čo najviac vecí a prostredie, ktoré je pre nich dôležité. Dajte im dost' času na to, aby obrázky urobili také detailné a vypracované, ako chcú.
- Keď žiaci obrázky dokončia vyzvite ich postupne, aby odprezentovali, čo nakreslili celej skupine.

- Po všetkých prezentáciách nechajte žiakov uložiť ich obrázky na kopu vpredu v miestnosti.
- Zaimprovizujte a tvárte sa, že obrázky chcete zničiť. Opýtajte sa žiakov, aký je pocit, keď niečo, na čom tvrdo pracovali, bude teraz zničené, či si myslia, že je to fér. Porozprávajte sa o tom, do akej miery zničenie ich obrázkov môže byť podobné zničeniu niečoho, na vytvorení čoho pracovali tvrdo iní ľudia a komunity.
- Na záver povedzte žiakom, že v skutočnosti sa nechystáte zničiť ich obrázky, ale vystaviť ich v miestnosti ako pamiatku na to, aké majú v živote ľudí miesta a veci, ktoré sú pre nich výnimočné a nikto nemá právo ich zničiť.

Slová, ktoré zraňujú, ktoré potešia

Ciele:

- Poukázať na silu slova a uvedomenie si takýchto slov.
- Posilňovať v komunikácii slová, ktoré druhého podporia.

Postup:

- Žiakov rozdeľte do skupín po 4-5 členov. Každé skupine dajte 2 veľké papiere so siluetami človeka.
- Vyzvite žiakov, aby sa v skupinách porozprávali a vymysleli aj zapísali do siluet repertoár slov, prípadne viet, ktoré zraňujú (na jeden papier) a slová, ktoré potešia (na druhý papier).
- Postupne nechajte všetky skupinky svoje postery odprezentovať. Odprezentované postery nalepte na steny miestnosti.
- Porozprávajte sa so žiakmi o tom, ktoré slová by sme mali používať. Postery s negatívnymi slovami a vetami zo steny zveste a vyzvite žiakov, aby sa snažili už iba o pozitívnu komunikáciu.

Aktivity podporujúce rozvoj riadenia konfliktu

Dobry pozorovateľ

Ciele:

- Trénovať pozornosť a sústredenosť.
- Vedieť si všímať toho druhého.

Postup:

- Vytvorte zo žiakov dvojice a nechajte ich postaviť sa čelom k sebe.
- Vyzvite ich, nech si jeden druhého pozorne poobzerajú.
- Nechajte dvojicu otočiť sa k sebe chrbtami a prikážte im, nech si zmenia na sebe tri veci. (Např. otočia si prsteň, zložia náušnicu, rozviažu si topánku a pod.), potom nech sa otočia k sebe tvármi.
- Úlohou každého jednotlivca v páre je snaha odpozorovať, teda nájsť všetky zmeny.

Nesenie si batožiny

Cieľ:

- Uvedomiť si, čo môže ovplyvniť správanie a prístupy k riešeniam konfliktov (vlastné skúsenosti z detstva od rodičov, vzory správania, ktoré predvádzajú iní, z postojov a správania v konflikte z médií, z našich úspechov i neúspechov z minulosti a iné).

Postup:

- Nechajte žiakov napísať na lístok papiera alebo vysloviť jednou vetou myšlienku, na ktoré slová si momentálne spomínajú:
 - Pomyšli si na minulosť a na svojho otca, ktoré slová ti ho pripomínajú? Čo ti najčastejšie hovorieval?
- Porozprávajte sa so žiakmi o ich výpovediach, zamyslite sa spoločne nad tým, ako ich táto „batožina“, čo si so sebou nesú z minulosti môže ovplyvniť ich správanie v budúcnosti. Aké ponaučenie si z príkladu zobrať.
- Aktivitu zopakujte ešte 2 krát s nasledovnými myšlienkami a tiež sa so žiakmi o tom porozprávajte:

- Pomysli si na minulosť a na svoju mamu, ktoré slová ti ju pripomínajú? Čo ti najčastejšie hovorievala?
- Pomysli si na minulosť a na svojho učiteľa / učiteľku, ktoré slová ti ich pripomínajú? Čo ti najčastejšie hovorievali?

Stoličky

Cieľ:

- Dokázať hľadať možné riešenia nastolenej situácie.
- Vedieť sa dohodnúť.

Postup:

- Pripravte si prehrávač a rytmickú tanečnú hudbu. Do kruhu poukladajte stoličky o jednu menej, ako je hráčov.
- Povedzte žiakom, že ich úlohou bude posúvať sa okolo kruhu stoličiek tanečným krokom na pustenú hudbu, keď hudbu vypnete, budú sa musieť posadiť, no nikto nevypadne.
- Hudbu priebežne zapínajte a vypínajte. Za každým kolom odoberte z kruhu jednu stoličku, kým nezostane ani jedna, nikto však nevypadáva z hry, žiaci sa budú musieť dohodnúť, ako sa posadiť bez stoličiek.

Každá minca má 2 strany

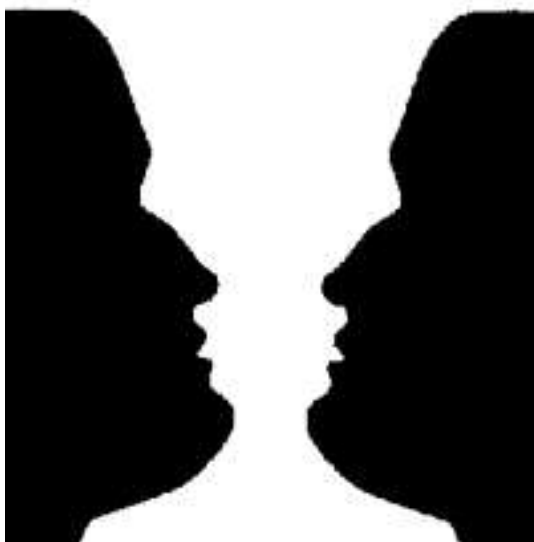
Cieľ:

- Učiť sa akceptovať názory iných.
- Uvedomiť si rôzne uhly pohľadu na jeden problém.

Postup:

- Ukážte žiakom postupne obrázky (č.1, č.2) – optické klamy.
- Rozprávajte sa o tom, čo vidia (č.1: kalich a 2 tváre; č.2: stará alebo mladá dáma).
- Rozprávajte sa so žiakmi o rozdielnosti ich videnia. Nechajte ich uvedomiť si, že aj keď máme rozdielne názory, môžu byť oba správne.

Obrázok č.2: Optický klam

Obrázok č.3: Optický klam

Hádaj, čo som ti nakreslil na chrbát

Ciele:

- Rozvíjať koncentrácie pozornosti, vzájomný kontakt.
- Uvedomiť si existenciu predsudkov na základe skresľovania informácií.

Postup:

- Posadzte žiakov do radov za sebou (v rade je 8 -12 detí).
- Poslednému v každom rade dajte na papieriku jednoduchý obrázok (napr. dom s komínom, tulipán s listami, slnko s lúčmi...). Jeho úlohou je ukazovákom nakresliť príslušnú kresbu na chrbát svojho spolužiaka pred ním. Týmto spôsobom sa „neverbálna pošta“ dostane až k prvému žiakovi v rade.
- Prvý žiak nakreslí obrázok na papier. Pôvodný a novo nakreslený obrázok žiaci porovnávajú, nakoľko došlo pri druhom k skresleniu.
- Porozprávajte sa so žiakmi o tom, ako skreslené informácie ovplyvňujú život človeka.

Úloha č.14: Podľa hore uvedenej štruktúry triednickej hodiny vytvorte konkrétny plán triednickej hodiny s využitím niektorej z uvedených aktivít.

Blank lined area for writing the lesson plan.

5.2 Práca triedneho učiteľa so žiakmi a rodičmi

Postoje žiakov k učiteľovi a výsledky pedagogického pôsobenia závisia predovšetkým na osobných vlastnostiach učiteľa, na jeho postojoch k žiakom a vzťahu k nim. Je to ľudský vzťah zodpovedajúci princípu úcty k človeku a kladenie požiadaviek na neho. Učiteľ je časťou kolektívu, žiaci ho napodobňujú, berú si z neho príklad (aspoň čiastočne).

Osobné vlastnosti, ktoré sa súhrnne označujú ako učiteľov vzťah k ľuďom a zvlášť k žiakom, predstavuje zložitý komplex psychických javov. Môžu v ňom pôsobiť také motívy, ako je napríklad potreba porozumenia, potreba pomáhať druhým, snaha stať sa lepším učiteľom.

Súčasťou osobných vlastností učiteľa, ktoré sa týkajú jeho vzťahu so žiakmi, je aj tzv. pedagogický takt. O učiteľovi hovoríme, že má pedagogický takt, keď dokáže správne a včas rozpoznať dôležité zmeny v stave triedy, kolektívu, aj jednotlivých žiakov, zhodnotiť situáciu a primerane podľa toho jednať k dosiahnutiu výchovných a vzdelávacích cieľov.

Učiteľ má byť profesionál v jednaní s ľuďmi a tiež v organizovaní rôznych činností. Učiteľ potrebuje vedieť hovoriť a jednať so žiakmi, chlapcami i dievčatami, ako aj s ich rodičmi rôznych pováh a povolání. Častokrát vznikajú konflikty hlavne medzi učiteľom a rodičmi, ak si rodičia myslia, že nesprávne pristupuje práve k ich dieťaťu a jeho metódy sú nevhodné.

Spravidla rodičia nevidia, čo sa v skutočnosti skrýva za neúspechom žiaka v kolektíve a v učení, a preto obviňujú učiteľa.

Zvlášť u rómskych žiakov by učiteľ nemal riešiť problémy ako je nedisciplinovanosť, neochotu k pravidelnosti, nesystémovosť s rodičmi, pretože rómsky rodič k nim dieťa nevychováva a nevedie. Výhody takéhoto správania je dobre prebrať radšej so žiakmi v škole. Pri výchovnom pôsobení je veľkou pomocou, keď učiteľ spozná identifikačný vzor žiaka, či už individuálnym rozhovorom alebo z jeho výtvarných alebo slohových prác. Nemusí to byť otec, ani matka.

V komunikácii s rómskymi rodičmi pri riešení prípadného ďalšieho vzdelávania rómskeho dieťaťa je užitočnejšie zamerať sa na zdôraznenie osohu a na pozitíva, ktoré vzdelávanie prinesie celej rodine, nielen samotnému dieťaťu.

V prostredí skladajúcom sa prevažne z rómskych detí je pri rozvoji spolupráce s rodinou potrebný asistent učiteľa. Je dobré, keď s rodičmi žiakov nadviaže priateľský vzťah, aby nepociťovali z jeho strany žiadnu nadradenosť.

Asistent učiteľa v spolupráci s rodinou môže:

- byť nápomocný učiteľovi pri oboznamovaní rodičov s pravidlami dochádzky, spolupráce,
- individuálne komunikovať s rodičmi o otázkach, hlavne s tými, ktorí majú problém sa ich opýtať na verejnosti (môže sa to týkať zdravia, hygieny a tak pod.),
- pomáhať pri usporadúvaní rôznych aktivít pre rodičov, ako sú besiedky a iné oslavy,
- pomáha žiakom pri učení a rôznych činnostiach tak, aby mohli rodičia vidieť, že zažíva úspech.

5.2.1 Základné typy práce triedneho učiteľa so žiakmi a ich rodičmi

Celú činnosť na spoločných stretnutiach zameriavajte na skupinové aktivity zážitkového charakteru, ktoré pomôžu aktivizovať a formovať harmonickú osobnosť žiakov, ale aj ich rodičov.

V závere jednotlivých činností nemáme zabúdať o pocitoch a zhrnutie skupinového diania, oceňovania sa navzájom a myšlienky na posilnenie medziľudských vzťahov.

Rozdelenie aktivít podľa typov stretnutí:

Tvorba pravidiel pre skupinu

Východiskom pri práci s deťmi a s ich rodičmi je určenie si pravidiel, ktoré je potrebné dodržiavať a podľa nich sa aj správať. Najlepšie je, keď pravidlá nenadiktujete, ale si ich vytvoríte spoločne. Keď si vytvoríte vlastné pravidlá, všetci ich viac akceptujú, než direktívne nariadenia hlavne pri diskusiách. Ak máte vytvorené dobré pravidlá, vyhnete sa mnohým nedorozumeniam a sporom. Naveďte deti aj rodičov, aby si vytvorili vlastné zásady, ktoré by sa mali dodržiavať, a aby diskutovali o nich. Napr. ohľaduplnosť, dôvera, aktívne počúvať jeden druhého, neklebetiť a nehovárať, nezraňovať sa, byť tolerantný, mať právo hovoriť, keď chcem a nehovoriť, keď nechcem atď. Pravidlá sa môžu dopĺňať.

Netradičné rodičovské stretnutia, na ktorých sa spoločne stretávajú žiaci, ich rodičia a triedny učiteľ

Náplňou netradičných rodičovských stretnutí sú aktivity pomáhajúce nachádzať pozitívny vzťah detí a rodičov, prípadne aktivity zamerané na vzájomnú pomoc a hľadanie kľúča k úspechu pri učení, hľadanie spoločnej cesty, ako sa stať lepším rodičom a lepším dieťaťom, a iné.

Cieľom netradičnej formy rodičovského stretnutia je získať rodičov na svoju stranu. Ukázať im, že máme ich deti radi a záleží nám na nich aspoň toľko, koľko im samotným. Je potrebné presvedčiť ich o tom, že im chceme pomôcť a že aj my potrebujeme pomoc od nich, vyzvať ich k úzkej spolupráci. Je dôležité, aby sa na rodičovskom stretnutí zmenil monológ na dialóg.

Pri realizácii takéhoto typu rodičovského stretnutia je výhodnou, ak je v triede asistent učiteľa, ak nie je môžete požiadať o spoluprácu svojho dobrého kolegu. Vtedy je možné časť stretnutia realizovať aj v dvoch skupinách - deti a rodičia samostatne.

Štruktúra stretnutia s rodičmi a deťmi

a) *Rodičovské stretnutie začnite tzv. aktivitou na "lámanie ľadu".*

Existuje ich množstvo. Vďaka nim rodičia strácajú zábrany. Uvoľnia sa a majú väčšiu chuť spolupracovať. Môžu sa používať aj tie, ktoré učiteľ realizuje so žiakmi v triede.

b) Diskutujte s rodičmi i s deťmi na vopred určenú hlavnú tému.

Na každé stretnutie si zvolte jednu hlavnú tému, ktorej sa budete venovať a rozprávať sa o nej s deťmi i rodičmi. (Najlepšie je zistiť si od rodičov na začiatku školského roka, o aké témy majú záujem, aby ste sa mohli na diskusiu dobre pripraviť, prípadne si pozvať odborníka. Aj zo skúseností svojich kolegyň, ktoré tiež realizujú netradičné rodičovské stretnutia vieme, že záujem býva často o pálčivé témy, napr.: Drogy a ich prevencia. Ako mám pomôcť svojmu dieťaťu s úlohami? Moje dieťa má trému. Šikanovanie. Záujem o život v triede a podobne.)

Pripravte stretnutia, na ktorých deti odprezentujú, čo robia na vyučovaní. Napríklad zahrajte sa s rodičmi matematické BINGO, nechajte deti predviesť dramatizáciu rozprávky, ktorú si nacvičili v rámci vyučovania literatúry. Venujte sa citovej výchove v rodine. Napíšte s deťmi listy pre rodičov a naopak, nech rodičia na stretnutí píšú list svojmu dieťaťu o tom, ako si jeden druhého vážia, čo na nich oceňujú a pod.

c) Reflexia

Diskutujte s deťmi a rodičmi o rôznych otázkach. Pýtajte sa ich, ako sa im páčilo stretnutie a aktivity, či chcú povedať niečo, čo by triedny učiteľ mal vedieť. Tu je priestor aj na výzvu k lepšej spolupráci a prosbu o pomoc triede i škole.

Pomocou ankiet, dotazníkov, alebo formou voľného písania nechajte rodičov a deti písať o tom, čo by ste sa chceli o nich od nich dozvedieť.

Úloha č.15: Podľa hore uvedenej štruktúry stretnutia rodičov a detí vytvorte konkrétny plán stretnutia. Využite zážitkové aktivity uvedené v tejto kapitole určené pre prácu s triedou.

A large rounded rectangular box with a thick black border, containing five horizontal dashed lines for writing a plan.

5.3 Víkendové pobyty detí, pedagógov a odborných pracovníkov CPPPaP

Je dobré, keď sa podarí triednemu učiteľovi v spolupráci asistenta učiteľa a koordinátora primárnej prevencie zorganizovať pobyt so žiakmi mimo školy aj s nocľahom, aspoň na dva dni a zároveň si pozvať na pobyt odborných pracovníkov CPPPaP, ktorí počas celého pobytu pomôžu intenzívnejšie pracovať so žiakmi. Celý pobyt vedú sami so svojím programom. Sú nápomocní nielen pri formovaní harmonických osobností žiakov, ale dokážu odborne pomôcť riešiť nejuden vzniknutý problém a vzťahy v triednej skupine.

Zmena prostredia, dostatok času umožní triednej skupine a pedagógom sa vzájomne viac spoznať, upevniť priateľskejšie vzťahy, dá priestor na riešenie nejudného problému v triede. Prežívanie aktivít na pobyte môže umocniť aj hudobný nástroj a veľa pekných pesničiek, ktoré si môžu spoločne zaspievať.

Štruktúra víkendového pobytu žiakov, pedagóga a odborných pracovníkov CPPPaP

a) Spoločné úvodné aktivity:

- vizitky (vytvoríme si ich z papiera, kde si napíšeme svoje meno a pozitívnu vlastnosť, ktorá ma charakterizuje, prípadne nakreslíme obrázok, zvieratko..., nasleduje prezentácia vizitiek),
- formulovanie základných pravidiel (formou brainstormingu o nich hovoríme a zároveň si ich píšeme na veľký hárok papiera),
- strom očakávaní (každý svoje očakávanie od pobytu napíše na samolepiaci lístok a prilepí ho na korunu nakresleného stromu),
- vylosovanie mena (každý žiak si vylosuje jedno meno svojho spolužiaka, u ktorého si bude všímať počas celého pobytu jeho pozitívne vlastnosti, správanie, a na konci ho ocení vlastnoručne napísaným „vysvedčením“).

b) Zahrievacie aktivity tzv. „lámače ľadu“

Tieto pohybové aktivity podporujú atmosféru spontánnosti, tvorivosti, bezpečia a kooperácie v skupine. Uvoľňujú napätie a sú zdrojom koncentrácie detí. (Např. „Kompót“, „Plachta“, „Vymenia si miesto“...*Námety môžete čerpať z rôznych príručiek.*)

c) Aktivity formujúce harmonickú osobnosť žiaka a pozitívnu klímu v triednej skupine

Zamerané sú na uvedomenie si seba samého, svojich kladných vlastností, pocitu spolupatričnosti, na zamyslenie sa nad prioritnými hodnotami človeka, ktorými sú láska,

porozumenie, priateľstvo a ich význam v živote každého člena skupiny. Vedú k empatii, ku kooperácii a pocitom zodpovednosti nielen za seba, ale aj za iných. Mnohé dávajú príležitosť na vyjadrenie uznania a sympatie, získanie pocitu bezpečia a dôvery v ostatných.

d) Záverečné aktivity

Sú zamerané na reflexiu a na vzájomné oceňovanie (vyhodnotenie splnenia očakávaní, odovzdávanie vysvedčení vylosovaným spolužiakom, vyslovovanie pozitívnych priání a iné).

Úloha č.16:

Prečítajte si dole uvedené príbehy. Ku každému príbehu napíšte svoju úvahu o riešení situácie učiteľkou, jednali by ste inak? Ak áno, tak ako?

Príbehy zo života triednej učiteľky

Katka

Katka bolo milé bacuľaté dievčatko, šiestačka základnej školy, ktorej som bola triednou učiteľkou už od 5. ročníka. Počas jednej veľkej prestávky nakukla cez pootvorené dvere môjho kabinetu a tíško ma oslovila: „Pani učiteľka?“ Hovorím: „Čo Katuška?“ Ona: „Môžem s Vami rozprávať? Chcela by som Vám niečo ukázať.“ V jej očiach som pობadala smútok. Nečakajúc na moju odpoveď podala mi listovú obálku. Zobrala som ju a vyvalila oči na adresáta - nalepenými povystrihovanými písmenkami z časopisu tam stál nápis: „Psychotronická Kata“. Vybrala som vložený list a mlčky si prečítala anonym s obsahom vyskladaným z vystrihnutých písmen z časopisov. List bol plný urážok a osočovania. V hlave mi vírilo niekoľko otázok: „Kto si dal tú robotu? Môžu to byť aj jej kamarátky? Čo mám urobiť? Ako tento problém riešiť? List vytvoril určite niekto z triedy, kto má výborný prospech, lebo list bol bez gramatických chýb, zrejme to bolo dievča, písmená boli nalepené precízne bez ťapiek a šmúh. Idem do triedy a budem vyšetrovať a pátrať, kto to bol?“

Keďže som nemala istotu, že situáciu vyriešim správne, rozhodla som sa, že požiadam o pomoc odborníkov. S pracovníčkami CPPP a P oboznámim ich, čo sa stalo, som si s nimi dohodla termín triedneho stretnutia. Bola som zvedavá, ako budú situáciu riešiť. Triednická hodina s nimi bola plná aktivít zameraných na spoluprácu a diskusiu o hazarde, frajerine, o odvahe a zodpovednosti. V závere nenápadne usmernili diskusiu tak, že sa žiaci zamýšľali nad

tým, či napísať anonym a osočovať v ňom nikoho je odvaha, alebo niečo iné. Žiaci nakoniec odsúdili osobu, ktorá píše anonym.

Vinníka, ktorý napísal Katke anonym pracovníci nezistili, zrejme to ani nebolo cieľom.

Úloha č.17:

Úvaha: -----

Jožko

Vždy som sa ako triedna učiteľka snažila využívať príležitosti zapojiť sa do takých projektov, ktoré ponúkali spoluprácu s CPPP a P, možnosť sa zúčastniť s triedou víkendových pobytov. Na jednom takom pobyte bol aj Jožko, čiernooký kučeravý chlapec, Róm s problémovým správaním. Na pobyte sa deti cítili veľmi dobre, všetci boli perfektní. Nadšená so samými chválami na nich som spokojná. V pondelok som v zborovni hovorila s kolegyniam o celom pobyte s nadšením, keď ma pani tajomníčka zavolała k telefónu. Zdvihla som telefón, na druhej strane sa ozval hlas správcu ubytovne, kde sme boli so žiakmi na pobyte: „Dobrý deň pani učiteľka, je mi to ľúto, ale so spoločenskej miestnosti zmizol mikrofón, budem rád, keď ho vrátite.“ Zmrazilo ma, uvedomila som si, že Jožko s mikrofónom manipuloval, keď sme mali v spoločenskej miestnosti program. Odpovedala som: „Ďakujem za upozornenie, dám to do poriadku“. Po telefonickom rozhovore som vstúpila do triedy na vyučovaciu hodinu. Venovala som ju rozhovorom o tom, ako nám bolo, pochválila som ich za aktivnosť a správanie, vyslovila som pranie, aby sa správali tak aj v škole. Na záver som ich informovala o mojom rozhovore so

správcom a vyzvala ich, ak niekto ten mikrofón omylom zobral, nech mi ho na druhý deň prinesie.

Jožko stál pred kabinetom hneď ráno. Tušiac prečo tam stojí, som ho pozvala dnu. Vyťahujúc z vrečka mikrofón hovorí: „Viete pani učiteľka, ja som si ho vložil do „kapsáčov“ a zabudol som ho vybrať, tak som ho zbalil domov.“

Bola som šťastná, že sa mikrofón našiel, neskúmala som, či to bol omyl, alebo mikrofón chcel Jožko ukradnúť a spytoval si svedomie, to vie len Jožko. Myslím si, že pobyt mal zmysel.

Úloha č.18:

Úvaha: -----

Paťka

Paťka je krásne dievča, deviatačka, no žiaľ s psychickými problémami. Nezvládajúc akékoľvek problémy si v tomto školskom roku siahla už druhý krát na život. Napoly Rómka, nedosahuje v škole dobré vyučovacie výsledky, ojedinele zažíva úspech.

V našej škole je už tradíciou, že deviataci pripravujú na MDD program pre mladších spolužiakov dopoludnie plné zábavy. V skupinkách najviac po štyroch si vyberú rozprávku, ktorú budú reprezentovať, vymyslia k nej hru alebo súťaž, vytvoria plagát k rozprávke, pripravujú si masky charakteristických postáv vybranej rozprávky. Odmenou mladším žiakom za zapojenie sa do aktivít bývajú nalepovacie smajlíky, ktorých si deviataci vyrábajú z farebných lepiiek pre spolužiakov sami.

Paťka sa so spolužiačkou Gabikou rozhodla, že budú prezentovať rozprávku O Červenej čiapočke. Dohadovali sa, čo si ktorá oblečie, ako sa zamaskujú. Prekvapením pre mňa bolo, ako Paťka maľuje, ich plagát bol ozaj krásny. Ešte viac ma prekvapila, keď sa deň pred MDD ponúkla, že smajlíkov pre všetkých dovyrába doma. Skutočne na druhý deň z troch kotúčov lepiek doniesla plnú škatuľu smajlíkov. Keď som ju pochválila, aká je šikovná, so žiarou v očiach mi povedala: „Pani učiteľka, robila som ich až do druhej hodiny v noci“. Ešte väčším prekvapením pre mňa bolo, keď peknučká, v maske Červenej čiapočky, sedela na stanovišti obklopenom mladšími žiakmi, ktorí súťažili hľadaním kartičiek s párnymi číslami. S číslami deliteľnými číslom päť, dva a pod. Nešetrila som slovami chvály. Šťastne mi hovorí: „Pani učiteľka a pre menších sme vymysleli úlohy s kvietkami“.

Šťastná som aj ja, malo zmysel robiť s deviatakmi taký projekt. Na hodinách matematiky žiaci spracovávali prezentácie na nimi vybrané témy a prezentovali ich aj vytvorenými vzorovými príkladmi. Paťka mala spracovanú tému Deliteľnosť prirodzených čísel. Využila ju aj v hre na MDD.

Úloha č.19:

Úvaha: -----

Záver

Spolupráca školy s rodinou žiaka posilnená možnou spoluprácou s ostatnými partnermi školy je výrazným faktorom kvalitného výchovno-vzdelávacieho procesu. Aby bola táto spolupráca efektívna, je nevyhnutné, aby pedagógovia v tejto sfére nadobudli dostatočné spôsobilosti. Tie im môže poskytnúť kontinuálne vzdelávanie v tejto oblasti.

Ambíciou autoriek bolo vytvoriť učebný zdroj, ktorý pomôže lektorom aj účastníkom vzdelávania zorientovať sa v oblasti možností vytvorenia zložiek výchovného poradenstva v škole, možností spolupráce s rôznymi inštitúciami poskytujúcimi služby pomáhajúce odstraňovať negatívne spoločenské javy.

Autorky sa zároveň zamerali na metódy, formy i modely možnej zaangažovanosti partnerov a rodiny v spolupráci so školou. Učebný zdroj poskytuje námety a praktické návody ako pracovať so žiakmi, rodičmi a partnermi školy, oblasti primárnej prevencie sociálno-patologických javov.

Predkladaný učebný zdroj môže byť výzvou, motiváciou a inšpiráciou pre všetkých, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľajú, či participujú na spolupráci medzi školou a rodinou.

Literatúra

Bagalová, E., Gogolová, D.: Ľudské práva a zručnosti potrebné na ich plnenie. Metodická príručka pre učiteľov ZŠ a SŠ, Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007. ISBN 978-80-89225-26-2

Cintulová, L.: Výskyt sociálno-patologických javov u detí s poruchami správania. V. Medzinárodná konferencia doktorantov odborov Psychológia a Sociálna práca. Zborník príspevkov, Nitra, 2010. ISBN 978-80-8094-699-9

Dobeš, M., Fedáková, D. a kolektív: Akí sme? Program na rozvoj sociálnych kompetencií žiakov. SVÚ SAV Košice, 2006. ISBN 80-969628-1-7

Facunová, D., Smolková, E.: Námet pre prácu triednych učiteľov a koordinátorov primárnej prevencie v ZŠ. PREVENCIA Informačný bulletin zameraný na prevenciu sociálno-patologických javov v rezorte školstva, ročník II, 3/2003. ISSN 1336-3689.

Hornák, L.: Rómsky žiak v škole. Prešov: PF PU, 2005. 357 s. ISBN80-8068-356-5

Kačáni v. a kol.: Základy učiteľskej psychológie. Bratislava: SPN, 1999. ISBN 80-80-02830-0

Kenneth Rodriguez: Základy demokracie – Zodpovednosť. Združenie Orava pre demokraciu vo vzdelávaní, Bratislava, 2009. ISBN 978-80-970208-0-4

Kol. autorov: Projekt Orava v praxi. Dolný Kubín: Združenie Orava pre demokraciu vo vzdelávaní, 2001. ISBN 80-968664-0-0

Kundrátová, B.: Dieťa z rómskej rodiny v škole. Sociálne vzťahy a problémy na školách: Bratislava: RAABE, 2008. ISBN-80-89182-07-0

Líšková, E., Matúšková, R.: Výchova k prosociálnemu správaniu vo výchove mimo vyučovania. MPC Bratislava, 2012. ISBN 978-80-8052-411-1

Matula Š.: Cesta. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Bratislava, 1999

Matula, Š.: Dobrodružná cesta výchovy. Bratislava, 2001, 42 s. ISBN 80-967423-2-9

Miháliková, S.: Prezentácia pre žiakov 9. ročníka ZŠ P. Škrabáka, Dolný Kubín, 2012

Ondrejko, P.: Sociálna patológia. Bratislava, VEDA, 2001, 298 s. ISBN 80-223-0198-1

Petty G.: Moderní vyučovaní. Portál, Praha, 1996. 380 s. ISBN 80-7178-070-7

Tholtová J., Žufová M., Sučáková A.: Násilie v škole. OZ Informačné centrum mladých Orava, Nižná, 2000. 48 s. ISBN 80-967747-6-X

Internetové zdroje:

- **Ježek, S. (ed.). (2003).** Sociální klima školy I. Brno, MSD s.r.o. ISBN 80-86633-13-6
.Dostupné na: <http://www.klima.pedagogika.cz/skola/sborniky.html>
- **Štefánková, M.:** Triedny učiteľ. Dostupné na: <http://dreamchichi.webnode.sk/triedny-ucitel/>
- **Grecmanová, H.:** Vliv prostředí školy na její klima. Dostupné na:
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/124/VLIV-PROSTREDI-SKOLY-NA-JEJI-KLIMA.html/>
- <http://referaty.aktuality.sk/psychosocialne-vztahy-v-triede/referat-12811#>
- http://www.nasarodina.sk/magazin/images/ucit_doma.jpghttp://www.pis.sk/data/article/image/00003390/img_1190376040.jpg
- http://www.gk2-po.sk/www/skolsky_psycholog.html